LETO VI. / ŠTEV. 29. KRANJ, DNE 18. JULIJA 1953

GLAS GORENJSKE

UREJA UREDNIŠKI ODBOR / ODGOVORNI UREDNIK SLAVKO BEZNIK / UREDNIŠTVO IN UPRAVA: KRANJ, SAVSKI BREG 2; TELEFON 475; TEKOČI RAČUN PRI NB KRANJ-OKOLICA ŠT. 624-T-127 / IZHAJA VSAKO SOBOTO / LETNA NAROČNINA 400 DIN, POLLETNA 200 DIN, ČETRTLETNA 100 DIN, MESEČNA 35 DIN / POSAMEZNA ŠTEVILKA STANE 8 DINARJEV

Ob Dnevu vstaje

Pred 12 leti smo obrnili stran zgodovine, ki je od Matije Gubca dalje brez legendarnih borbenih tradicij, saj smo bili stoletja sužnji tujcem.

Oborožena vstaja slovenskega ljudstva pred 12 leti pa je začetek najslavnejše dobe slovenskega naroda, ki bo prišel v naših zgodovinskih analih na prvo stran. Ministri s kraljem na čelu, cerkveni poglavarji in predstavniki najrazličnejših strank bivše Jugoslavije, so zapustili svoje ljudstvo in ga predali na milost in nemilost nacističnim in fašističnim zavojevalcem. Slovensko nacionalno ozemlje je bilo razkosano med tri nečloveške okupatorje, ki so širili svojo kulturo z ognjem in mečem.

Delavski razred s svojo Komunistično partijo pa je v teh najusodnejših dneh za slovenski narodni obstoj stopil slovenskemu ljudstvu na čelo in ga povedel v trd in neizprosen boj za osvoboditev in razrušitev preživelega družbenega reda.

Po 12. letih nam je popolnoma jasno, da brez enotnosti jugoslovanskih narodov, brez Komunistične partije in tov. Tita, ne bi bilo zmage, niti ne bi vzdržali gigantske borbe s stokrat močnejšim sovražnikom. Že v stari Jugoslaviji so se v različnih akcijah krepile demokratične sile v ljudstvu, KPJ pa si je pri tem nabrala izkušenj, ki so bile za začetek boja proti okupatorju in domačim izdajalcem nujno potrebne. Povsem upravičeno lahko trdimo, da je bila prav Jugoslavija tista dežela, ki je Nemcem vzela dragocen poletni mesec in so zaradi tega vojaške operacije pred Leningradom in Moskvo sredi zime propadle.

Slovensko ljudstvo je snovalo svoj upor že pred nemško invazijo v Sovjetsko zvezo, to je takrat, ko so kremeljski mogočniki še vedno koketirali z Reichstagom in Hitlerjem. Dali smo zgodovinski dokaz, da smo v složnosti nepremagljiv, močan narod, ki si hoče sam pisati sodbo. To smo celo dvakrat potrdili. Leta 1941. smo to dokazali fašistom in nacistom — Hunom dvajsetega stoletja in leta 1948 nič boljšim sovjetskim modrecem. S ponosom ugotavljamo, da naše borbene enote niso nikoli zapustile našega ozemlja, da so se štiri leta borile na teritoriju Jugoslavije, v osrčju Hitlerjeve evropske trdnjave in da je ni bilo sile, ki bi jih uničila. Ponosni smo, da nas petletni načrtno informbirojski pritisk ni uničil in da smo iz tega boja izšli spet zmagovalci. Želja sovjetskih voditeljev, da bi z enim udarcem uničili sadove naše borbe in revolucije, se je razbila ob enotnosti naših narodov, ki brezmejno zaupajo v svoje vodstvo in svojega predsednika Tita.

Občinski praznik in Dan vstaje v Kamniku

Poročali smo že, da je Ljudski odbor mestne občine Kamnik na predlog občinskega odbora Zveze borcev NOV sprejel odlok, s katerim proglaša 27. julij za občinski praznik.

Praznovanje se bo začelo 22. julija, ko se bodo Kamničani udeležili velikega praznovanja v Radomljah. Nato se bodo vrstile večerne prireditve. Nastopila bo godba JLA iz Ljubljane s promenadnim koncertom, igralska skupina iz Radomelj bo v soboto, 26. julija, uprizorila dramo »Noč v plamenih«, ki riše dogodke iz kamniške okolice med NOB. V nedeljo, 26. julija, bo dopoldne veliko množično zborovanje na glavnem trgu. Govorili bodo organizatorji oborožene vstaje, položili vence na grobove žrtev revolucije in na kraju, kjer sta padla prva borca, odkrili spominsko ploščo. Istega dne bo tudi rajanje na prostem. V ponedeljek, na dan praznika, delovni kolektivi ne bodo delali. — Dopoldne bo svečana seja Ljudskega odbora.

Na to slavje bodo organizatorji povabili borce slavnega kamniškega bataljona, katerega jedro so bili borci kamniške čete.

Poročilo s 1. seje sekretariata Okrajnega odbora SZDL

10. julija se je sestal na 1. sejo sekretariat Okrajnega odbora SZDL v Kranju. Na seji so razpravljali predvsem o politično-organizacijskih nalogah SZDL. Da se izboljša politično delo SZDL je sekretariat formiral dve komisiji in sicer komisijo za zunanje in notranjepolitična vprašanja in komisijo za gospodarske probleme družbenega upravljanja. Prav tako je sklenil, da se morajo do 1. avgusta konstituirati vsi občinski in vaški odbori SZDL in da se morajo do tega roka izvesti volitve v tistih organizacijah, kjer jih do sedaj še ni bilo. Razpravljal je tudi o pripravah na volitve v Zvezno in Republiško ljudsko skupščino. Pri Okrajnem odboru SZDL bo na predlog sekretariata osnovan poseben »Tiskovni sklad Socialistične zveze za Gorenjsko s sedežem v Kranju«, iz katerega se bodo črpala sredstva za finansiranje posebne priloge v tedniku »Glas Gorenjske«.

Tito botroval v Tržiču

V nedeljo, 12. t. m., je bila na matičnem uradu v Tržiču lepa in prisrčna družinska slovesnost. Predsednik republike Josip Broz - Tito je botroval 10 otroku Emilije in Janeza Ribiča, strojnega delavca v tovarni »Triglav«. Visokega botra je zastopal podpolkovnik Djurdje Suša. Svečanosti so prisostvovali še podpredsednik OLO Kranj, tov. Horjak, predstavniki množičnih organizacij in svojci. Uradni krst je z za to priložnost primernim nagovorom opravil predsednik LOMO Lovro Cerar. Zastopnik botra je nato staršem čestital in jim izročil za malo Mileno darilo visokega botra.

Loka za Dan vstaje

Občinski odbor Zveze borcev v Škofji Loki bo slovesno praznoval 12. obletnico vstaje slovenskega ljudstva. Na predvečer narodnega praznika bo na mestnem trgu sprejem partizanskih patrol, zvečer ob 20. uri pa bo slavnostna akademija Zveze borcev, ki jo je pripravil Ivo Puhar. Sodelovali bodo: godba JLA, starološki oktet, solisti in recitatorji.

Na Dan vstaje bo dopoldne na vojaškem strelišču nagradno streljanje, popoldne pa razglasitev rezultatov v domu JLA. Za zaključek slavja bo v domu JLA ljudsko rajanje.

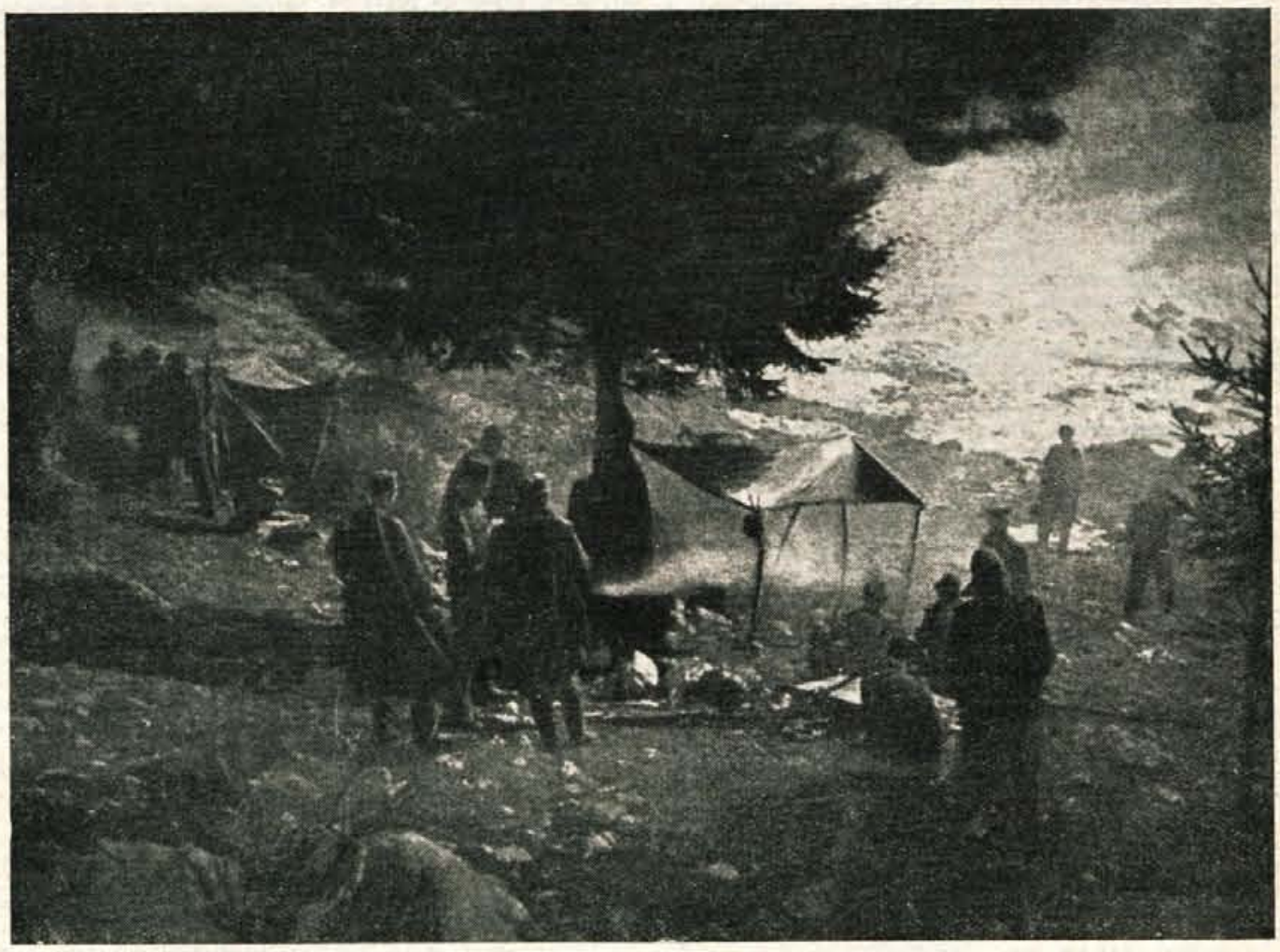

PREDSTRAŽA; Kozje stene v Trnovskem gozdu; zimska ofenziva 1944-45 (foto Marenčič)

Visoka rentabilnost - nizek moralni in materialni učinek

Ob potrditvi zaključnih računov industrijskih podjetij v kranjskem okraju

Zbor proizvajalcev OLO Kranj je na treh zaporednih zasedanjih potrjeval zaključne račune podjetij za leto 1952 po predlogih bilančnih komisij, ki so do konca junija svoje delo v glavnem končale.

Gradivo, ki so ga zbrale bilančne komisije pri pregledih zaključnih računov, je zelo obširno, zato ga Zbor proizvajalcev kot celota ni mogel obdelati v vseh detajlih; svoje pritrditve je izdajal na podlagi najznačilnejših podatkov finančnih uspehov posameznih podjetij. Vendar bo nujno potrebno, da posebna komisija Zbora proizvajalcev kasneje v izčrpni ekonomski analizi obdela vse problematiko poslovanja, razvidno iz zaključnih računov. Taka analiza bi služila kot osnova za ukrepe, ki naj se jih Zbor proizvajalcev posluži pri opravljanju svoje funkcije.

V tem članku se bomo omejili samo na analizo doseženih zaslužkov industrijskih podjetij.

Realizirani zaslužki po tarifnih pravilnikih industrijskih podjetij kranjskega okraja znašajo 846,151.000 dinarjev, dosežene presežne plače pa 335 milijonov 552.000 dinarjev ali 39,6 odst. realiziranih zaslužkov. Od skupnih presežnih plač so podjetja, po sklepih svojih delavskih svetov, predlagala za izplačilo delavcem in uslužbencem 199,115.000 dinarjev ali 57% presežnih plač, v sklade za samostojno razpolaganje pa so delovni kolektivi odvedli samo 28%. Ostanek — 15% — so morala podjetja vplačati kot davek na presežek sklada plač.

Gornje številke so povprečje za vsa industrijska podjetja Okrajnega ljudskega odbora Kranj, od katerega pa posamezna podjetja vidno odstopajo.

Podjetja tekstilne stroke so imela n. pr. v letu 1952 velike komercialne dobičke na račun nižjih nabavnih stroškov za surovine ter višjih prodajnih cen za nekatere izdelke in tako dosegla visoke presežne plače. Za izplačilo delavcem in uslužbencem so predvidela preko 50 odstotkov ostvarjenih presežnih plač, kar znaša nad ½ v enem letu po tarifnem pravilniku realiziranih zaslužkov. Večina teh podjetij je odvedla v sklade za samostojno razpolaganje od 22 do 40% presežnih plač, z izjemo Gorenjske predilnice v Škofji Loki in Bombažne predilnice in tkalnice v Tržiču, ki sta vse presežne plače določili za izplačilo delavcem in uslužbencem.

Podjetja drugih strok v splošnem niso presegla industrijskega povprečja predlaganih izplačil presežnih plač, z izjemo nekaj manjših podjetij, med njimi »Niko« v Železnikih, Opekarna v Stražišču, Občinska žaga v Britofu, ki so z doseženimi presežki povečale letni plačni fond po tarifnem pravilniku skoraj za 50%, niso pa odvedle skoraj ničesar v sklad za samostojno razpolaganje.

Zgoraj navedeni podatki o presežnih plačah so izračunani na letni plačni fond po tarifnih pravilnikih, ne oziraje se na povprečni plačni sklad, določen po uredbi za posamezne stroke, ker smatramo, da lanskoletni povprečni plačni sklad med posameznimi podjetji zaradi različne kvalifikacije delavcev in uslužbencev po podjetjih ni primerljiv.

Iz prikazanih podatkov lahko zaključimo, da so bila industrijska podjetja Okrajnega ljudskega odbora Kranj lani, v pogojih novega gospodarskega sistema, visoko rentabilna, ta rentabilnost pa pri omenjeni delitvi presežnih dohodkov ni bila povsod pravilno izkoriščena. Zelo redka so podjetja, ki so za kritje eventualnih bodočih primanjkljajev predvidela kakršnekoli rezervne sklade, zato imamo danes pojave, da so podjetja na račun l. 1952 izplačala presežne zaslužke, letošnji dohodek pa jim ne zadošča za kritje polnih plač po tarifnem pravilniku. Znano je nadalje, da protestirajo podjetja proti nizki kvoti amortizacije, namenjeni za investicijska popravila v letu 1953 in zahtevajo povišanje za 189 milijonov, torej prav toliko, kolikor znašajo predlogi za izplačilo presežnih plač za leto 1952.

Če končno ugotovimo, da je lanskoletni odliv denarnih sredstev predvsem na kmečko tržišče znašal v kranjskem okraju preko 243 milijonov dinarjev, lahko trdimo, da je precejšen del teh sredstev izviral iz povišanja plačnega fonda na račun presežnih plač, kar je v veliki meri vplivalo na povišanje cen kmetijskih pridelkov.

Glede na gornje ugotovitve se zdi Zboru proizvajalcev Okr. ljudskega odbora Kranj potrebno, opozoriti vse organe delavskega samoupravljanja naših podjetij, naj v bodoče skrbno proučijo posledice gospodarsko neutemeljenega razdeljevanja presežnih sredstev in poskrbijo, da se bodo taka sredstva uporabljala predvsem za povečanje in obnovo proizvajalnih sredstev v obratih ali pa za formiranje posebnih rezervnih skladov, ki bodo podjetjem takoj na razpolago, če bo potrebno.

Na Jesenicah razumejo družbene potrebe

Železarna je dala 147 milijonov za gradnjo stanovanj in komunalna dela

Ko je delavski svet železarne Jesenice na zadnjem dvodnevnem zasedanju razpravljal o uporabi 147 milijonov presežka, izkazanega v lanskoletni bilanci, je pravilno razumel družbene potrebe industrijskih Jesenic. Precejšno vsoto je namenil jeseniški mestni občini za brezobrestna posojila delavcem, ki bodo gradili lastne stanovanjske hiše. Tudi za druge komunalne gradnje na Jesenicah je namenil težke milijone.

Znano je, da je eno najbolj perečih vprašanj na Jesenicah stanovanjsko vprašanje. Za najbolj kričeče primere potrebujemo na Jesenicah trenutno 500 stanovanj. Na posameznega prebivalca je preračunano le 7,6 m² sobne površine. Če bi hoteli nuditi vsem družinam primerno stanovanje, bi potrebovali še najmanj 1500 stanovanj. Ta naravnost ogromna potreba po stanovanjih je nastala na Jesenicah prav zaradi industrije, t. j. zaradi železarne. Drugod po radovljiškem okraju je stanje dosti boljše, saj pride na prebivalca povprečno 13,7 m² sobne površine. Zanimivo je tudi, da je na Jesenicah 1550 nerešenih prošenj za stanovanja, medtem ko manjka drugod po radovljiškem okraju le 166 stanovanj. Vseh 15.756 jeseniških prebivalcev se stiska v 3843 stanovanjih; samo 4% prebivalcev ima stanovanje z nad 15 m² površine, 16,8% od 10 do 15 m² površine, 79,2% pa se jih stiska v stanovanjih z manj ko 10 m² sobne površine. Stanovanjski problem bo s pomočjo železarne Jesenice in raznih drugih jeseniških podjetij v bližnji bodočnosti rešen. Poleg že dograjenih stanovanjskih blokov na Plavžu, Javorniku in Koroški Beli gradijo nove stanovanjske bloke, tako da bosta Plavž in Koroška Bela kmalu spremenjena v moderno predmestje industrijskih Jesenic. Po osvoboditvi so na Jesenicah zgradili 80 stanovanj, v gradnji jih je 67, v popravilu pa 59. Privatniki zidajo na splošno malo; letos je bilo izdanih le 9 gradbenih dovoljenj. Brezobrestno posojilo pa bo privatno gradbeno dejavnost, t. j. gradnjo dvo in enostanovanjskih hiš, v veliki meri poživilo.

Kakšno je gospodarstvo tam, kjer ni kontrole

O pojavih kriminala in škodljivem delovanju protiljudskih elementov se v zadnjem času mnogo razpravlja. Človeku se že upira pisati o teh umazanih dejanjih, vendar je to nujno, kajti prav tisk je najuspešnejše sredstvo za razkrinkavanje družbenega kriminala in za opozarjanje delovnih ljudi in množičnih organizacij na večjo budnost in kontrolo vseh področij gospodarskega in družbenega udejstvovanja.

Kakšno je gospodarstvo tam, kjer ni redne kontrole, nam zgovorno dokazuje poslovanje krajevnih podjetij v občinskem ljudskem odboru Komenda.

Krajevno gostilno v Komendi je do maja t. l. upravljal Andrej Juvan, upravnik Krajevne ekonomije in Tesarskega podjetja OZZ. Čeprav ni več upravnik gostilne, še vedno podpisuje bančne listine, nastavlja in odstavlja uslužbence, jim določa plače, nabavlja pijačo in prehrambene artikle itd. Poslovodja gostilne je njegova žena, ki je istočasno kuharica, knjigovodstvo pa vodi Zdravko Rihar.

Kontrola, izvršena po nalogu Okrajnega ljudskega odbora, je ugotovila porazno stanje. Celotno gotovinsko poslovanje je vodil Juvan, knjigovodja pa je sprejeto gotovino odvajal banki brez knjiženja in obratno, knjižil je prejemke, ni jih pa odvajal banki.

Kontrola je ugotovila samo pri lanskem iztržku za živila 490.000 din primanjkljaja, v 4 mesecih l. 1953 pa 130.000 din. Pri pijači manjka od lani 57 tisoč dinarjev in od letos 36 tisoč dinarjev, pri iztržku za tobak pa 149.000 din. Skupni primanjkljaj pri živilih, tobaku in pijači znaša 862.000 din.

Med blagajniškimi dokumenti je Juvanov odpis (s podpisom njegove žene) večjih količin vina, ki se je baje pokvarilo, ter računi za vino, porabljeno za razne usluge, nagrade itd. Po izjavah domačinov je prirejal Juvan pojedine, zakuske, poslovilne večere itd. Z računi je n. pr. izkazano, da je pogostil delavski svet, ki pa ga dejansko sploh ni. Vsa Juvanova družina se hrani v gostilni. Juvan plačuje za hrano 1.500 din, žena pa je za celo leto plačala le 3.700 din, medtem ko plačujejo abonenti mesečno do 3.000 din.

Tudi pri inventarju — pri posodi, prtih in drugih stvareh — so ogromni primanjkljaji.

Gospodarstvo mesarij v Komendi in Mostah je prav tako vse prej ko socialistično. Poslovodja le-teh si nista prizadevala, da bi nabavljala živino čimceneje, temveč sta jo plačevala po vsakršni ceni. Mesarja sta si poleg redne plače in kala pridržavala tudi čreva in jezike. Kontrola je ugotovila, da sta samo s črevi in jeziki zaslužila preko 90.000 din. Živino so tehtali komisijsko šele, ko je bila razsekana na kose in ko je bila drobovina že odstranjena oziroma prodana.

Zato je sedaj nemogoče ugotoviti razliko med težo kupljene živine in prodanim mesom. Pri tehtanju sta sodelovala tudi mesogledník in uslužbenec KZ, ki sta za vsak pregled prejela po 1 kg mesa. Mesarja pa sta baje dajala brezplačno po 1 kg mesa, tudi prodajalcem.

Krajevna ekonomija v Komendi je že v likvidaciji, ni pa še likvidirana. Posle vodi še nadalje Juvan. Za to ekonomijo se sploh ne ve, kakšna so osnovna in obratna sredstva, kako je s posevki, koliko zemlje ima ekonomija in koliko jo je dala privatnikom v najem. Kontrola je ugotovila le stanje živine od 1. januarja 1952 do 20. maja 1953. Manjka 6 prašičev, 1 govedo in 4 kokoši, o prirastku sploh ni sledu, čeprav je pri 40 glavah prav gotovo bil.

Stanja žitaric in drugih poljskih pridelkov ni bilo mogoče ugotoviti. Vse orodje, stroji in ostali inventar je v zanemarjenem stanju.

Nerednosti so tudi v Krajevni gostilni v Suhadolu, pa tudi v ostalih podjetjih ni vse tako, kot bi moralo biti. Zato se tudi ni čuditi, da imajo ta podjetja velike davčne zaostanke: Gostilna Komenda preko 206.000 din, Mesarija pa 82.000 din.

Ali sta za tako gospodarjenje odgovorna samo Juvan, Ribar in njemu podobni ljudje? Ne! Odgovornost nosi predvsem občinski ljudski odbor, pa tudi množične organizacije in vsi delovni ljudje, katerim so bile razmere znane, vendar niso ničesar podvzeli zoper nepravilnosti.

Občinski odbor si je nadvse vztrajno prizadeval, da se vsi razglasi objavljajo pred cerkvijo po maši in da se občini znižajo davčne obveznosti. Glede razmer v krajevnih podjetjih pa je začel resneje razpravljati šele po izvršeni kontroli. Dosti pametneje bi bilo, če bi čas, ko si je prizadeval zmanjšati davčno obveznost, porabil za iskanje novih virov dohodkov in poskrbel za rešitev vseh mogočih gospodarskih, prosvetnih, stanovanjskih in sličnih problemov, ki v tej občini kar kriče po rešitvi.

Taki primeri gospodarjenja, kakor so v občini Komenda, so slabo spričevalo za ljudske odbore. So pa tudi resen opomin Socialistični zvezi delovnih ljudi, ki ne more in ne sme dopustiti, da se nepravilnosti toliko časa nemoteno dogajajo. Od tega imajo največjo škodo sami občani, pa tudi vsa naša gospodarska skupnost, hkrati pa hudo trpi ugled ljudske oblasti. Socialistične zveze in družbe sploh.

Ob tem primeru naj se resno zamislijo vsi tisti ljudski odborniki, ki doslej niso dovolj skrbeli za pravilen razvoj gospodarstva, zamislijo naj se tudi vsi pošteni delovni ljudje, da bodo besede tov. Kardelja »da mora vsak naš delovni človek ob vsakem času vedeti, kakšen je gospodarski položaj te ste skupnosti, v kateri živi«, prišle do prave veljave in da se bodo pozitivno odražale v kontroli in pomoči pri izboljševanju našega gospodarstva.

Za vse enake dolžnosti

Zakaj se privatna gostinska podjetja manj obremenjujejo kot državna in zadružna?

Konkurenca je v gospodarstvu vseskozi skrbela za kvaliteto izdelkov in nizke cene. Tudi danes je ne gre podcenjevati. Konkurenca lahko veliko pripomore k dvigu naših precej zaostalih gostinskih podjetij. V gostinstvu moramo računati na obstoj privatnih in zakupnih gostiln, ki v cenah konkurirajo državnim gostinskim obratom. Ta konkurenca privatnega sektorja državnemu pa gre v večini primerov na račun znatno manjših obveznosti privatnikov do skupnosti, ne pa na račun režijskih stroškov in nižjih prodajnih cen. Resda so konkurenčne cene precej dvignile promet prav v privatnem sektorju, vendar so zaradi sedanjega načina kalkuliranja prodajnih cen možni visoki zaslužki.

Da je tema res tako, naj navedemo samo en primer, ki nam kaže jasno sliko današnjega stanja v gostinstvu. Privatna gostilničarka Marija Reber z Javornika je imela po lastni prijavi 1,914.000 dinarjev prometa. Po končni odmeri je plačala za celo leto 32.716 dinarjev dohodnine. Zakupni gostilničar, ki je imel enake nabavne pogoje, pa je pri enakem prometu plačal 240.000 dinarjev zakupnine in dohodnine. V letu 1952 je ista gostilničarka od 2,700.000 dinarjev v 10 mesecih napravljenega prometa plačala skupno 35.000 dinarjev dohodnine, zakupni gostilničar pa pri enakem prometu 240.000 dinarjev. Torej je bil zakupni gostilničar skoraj 10 krat bolj obremenjen. Vprašanje, kakšna bo končna odmera in kdaj si bosta privatni in zakupni gostilničar glede obveznosti do skupnosti enaka, je v letošnjem letu zelo pereče.

Prav bi bilo, če bi vsi gostinski sektorji tako plačevali dohodnino kakor državni, t. j. v določenem roku. Davek na promet proizvodov je sestavni del prodajne cene, zato naj bi privatni gostilničarji plačali davek mesečno ali vsake tri mesece, ne pa za leto dni in več nazaj. (Včasih se na zaostanek zaradi osebnih znanstev celo pozabi!)

Posebno vprašanje je tudi evidenca nad prometom privatnih gostiln, ki doslej niso vodile poslovnih knjig. Tako je bila vsaka kontrola nemogoča; nobene posebne spretnosti ni treba za utajo prometa. Čistih dohodkov gostilničarjev tudi ni jemati kot dohodke obrtnikov, ker je gostinstvo bliže trgovini, tu pa je zaslužek odvisen od stanja na tržišču, ne pa od lastnega dela.

Nujno bo treba rešiti vprašanje učinkovite strokovne kontrole nad kvaliteto alkoholnih pijač. Sodišča priznajo samo analizo Centralnega higienskega zavoda v Ljubljani in Vinarskega instituta v Mariboru. To pa je veliko premalo. Kazalo bi ustanoviti mrežo takih kontrolnih postaj, morda pri zdravstvenih inšpekcijah posameznih OLO.

V državnem sektorju tudi ni vse tako, kot bi moralo biti. Evidenca nad materialom je v državnih obratih zelo površna, to pa je že zametek gospodarskega kriminala. Prav tako so se ohranili razni privilegiji za upravnike in osebje, nenapisane bonitete v pijači, brezplačna prehrana itd. Vse to seveda ni zajeto v plačah. Zelo potrebno bi bilo znižati režijske stroške; zlasti v manjših obratih upravnik ni polno zaposlen in prav tako ne strežno osebje, ki 8 ur nikoli ni efektivno zaposleno in ga zato ni mogoče primerjati z delavci za stroji. Ne glede na izgubo, njeno višino in vzroke so uslužbenci prejemali polno plačo, kar je negativno vplivalo na storilnost in težnjo po znižanju režijskih stroškov.

Iz tega je razvidno, da bi bilo potrebno urediti finančno-politiko tako, da bodo vsi gostinski sektorji enako obremenjeni pri obveznostih do skupnosti.

S preusmeritvijo proizvodnje so za 300% presegli lansko proizvodnjo

V Zgoši pri Begunjah je nastala pred leti skromna zadruga, ki je izdelovala smuči in sanke. Sčasoma je prešla tudi na izdelavo drugih športnih potrebščin, predvsem telovadnih, ter se tako razširila in razvila v tovarno športnega orodja »Elan«. Kmalu so njeni izdelki zasloveli širom po naši domovini.

Lani, v prvem letu novega gospodarskega sistema, so bili tudi v »Elanu«, kot mnogokje, v precejšnji stiski. Plansko izdelanega orodja so imeli polna skladišča, kupcev pa malo. Delavski svet je stal pred odločitvijo: ali zmanjšati proizvodnjo (in seveda zaradi tega odpustiti marsikaterega delavca), ali najti drugačen izhod iz zagate. In našli so ga. Razpisali so anketo za potrošnike in jo po trgovskih potnikih razposlali po vsej državi. Na osnovi odgovorov so proizvodnjo preusmerili. Letos so že v prvem tromesečju izdelali več izdelkov kot lani skozi vse leto. Močno so obogatili asortiment, izboljšali kvaliteto izdelkov in hkrati dvignili storilnost dela. Razen orodja in rekvizitov za telovadbo, lahko atletiko, zimski in vodni šport, so začeli izdelovati reševalne naprave za gasilce, za sanitetno in gorsko reševalno službo, naprave za otroška igrališča in podobno. Nad 200 raznih artiklov izdelajo sedaj sleherni dan. Tako so obdržali vse delavce in sprejeli celo 30 novih, predvsem kvalificiranih moči. Produkcijo so od lani dvignili za 300%. Seveda pa je nastal nov problem, kako dolgo bodo delo zmogli v tesnih delovnih prostorih.

Zato bodo zgradili novo tovarno. V gradnjo bodo vložili 40 milijonov, dograditev novega tovarniškega objekta pa jih bo stala 120 milijonov. Obenem bodo začeli ob tovarni zidati delavsko naselje, ker se z rastjo in napredkom tovarne vse bolj pojavlja potreba po delavskih stanovanjih. Dobrih stanovanj namreč ni daleč naokoli.

Podjetje je začelo zadnje čase izvažati svoje proizvode na zapad in Bližnji vzhod. Še letos se bo udeležilo velesejmov v Smirni (Turčija) in v Solunu (Grčija).

Revizija v tekstilni remontni delavnici

To malo podjetje ob levem bregu Kokre je ob zadnji finančni reviziji pokazalo, kako se ne sme gospodariti. Brez kontrole in evidence v podjetju res ne gre, kajti to nujno vodi v gospodarski kriminal. Revizija je pokazala vrsto nepravilnosti v finančnem poslovanju, ki so se kopičile iz dneva v dan. Državni proračun je bil oškodovan za 1,513.000 din.

Podjetje popravlja tekstilne stroje, iz rezervnih delov pa sestavlja nove. Grobo napako je vodstvo zagrešilo ob nabavi rezervnih delov demontiranih strojev v Škofji Loki, ker ni natančno ugotovilo teže prevzetih rezervnih delov. Skladišče v Stražišču, kjer je bil material shranjen, pa je bilo, po izjavah nekaterih, stalno odprto. Vodili tudi niso evidence nad količinskim stanjem v skladišču. Za malomarno upravljanje nosi vso odgovornost vodstvo, v prvi vrsti direktor.

Nikakor tudi ni mogoče opravičiti načina prodaje tekstilnih strojev. Nekemu privatniku iz Maribora je prodalo podjetje stroj za 90.000 din, prav takega pa nekemu državnemu podjetju v Makedoniji za 159.500 din. Na upravo pade odgovornost, da je bil stroj prodan privatniku za 69.500.— dinarjev ceneje. Na ta način je bil oškodovan ves kolektiv, posamezniki pa so se s prodajo okoristili.

LOMO je na zadnji seji obravnaval stanje v Tekstilni remontni delavnici in sprejel sklep, da se vse krivce v podjetju na podlagi ugotovljenih nepravilnosti preda javnemu tožilcu, direktorja pa takoj razreši in postavi novega.

Razstava v Mengšu

Nedvomno bo lokalna obrtno-industrijska razstava v Mengšu jasno prikazala gospodarsko moč tega kraja, kjer se je mlada industrija mogočno razmahnila. Razen tega je v Mengšu 88 obrtnikov, kar tudi zagotavlja, da bo razstava uspela.

Na razstavi, ki jo bodo odprli v soboto ob peti uri popoldne v občinski upravni zgradbi, bodo razstavljale poleg obrtnikov tudi vse tovarne s tega območja in zadruge, celo ščetarska in lončarska iz Komende in nekateri obrtniki iz Most, Vodic in Komende.

Poleg lepega pohištva, po katerem je Mengeš zelo znan, bo vidjeti zanimiv kamin in kmečko peč. Tudi bogata izložba tovarne glasbil vas bo presenetila. V 23 razstavnih prostorih se bo zrcalil trud razstavljalcev.

Razstava bo odprta vseskozi do 8. ure zvečer. Kasneje pa bo v dvorani obiskovalcem na razpolago odlična kapljica celo ob zvokih godbe.

15

Franc Štefe - Miško

ROJSTVO KOKRŠKEGA ODREDA

Po vseh teh dogodkih, to je po uspešnem odbijanju že skoraj dva meseca trajajoče ofenzive in čiščenju izdajalcev vseh vrst, se je II. bataljon sredi septembra pripravil na akcije v dolini. V načrtu je imel večjo akcijo za nabavo hrane v Retnjah in napad na orožniško postojanko v Dupljah. Po tem načrtu je 12. septembra zvečer prešel Malo Poljano in še isto noč prišel v Retnjah do hrane. Čez dan se je umaknil v Uden boršt, od koder naj bi naslednjega dne zvečer napadel orožniško postojanko v Dupljah. Toda našel se je izdajalec, ki je Nemcem izdal, da so v Udnem borštu partizani. Nemci so naglo pripravili napad in že popoldne poslali nad bataljon veliko število policajev in žandarjev, med drugim tudi celoten 18. Polizeigebirgsjägerregiment, ki se je pred odhodom na rusko fronto trenutno mudil v Kranju. Vsi ti so popolnoma obkolili Uden boršt, na vse robove pa postavili močne zasede. Perko, ki je v tej akciji vodil bataljon, je tedaj poskušal vzpostaviti prvo zvezo z Dupljami, toda brez uspeha. Vse izvidnice, ki naj bi ugotovile dejansko stanje, so naletele na sovražnika. Prišlo je do borb, ki so trajale ves dan. Edino upanje, prebiti se še ponoči iz obročev, je ostalo brezizgledno. Sovražnik je bil v preveliki premoči in preveč utrjen na svojih položajih. Bataljon se je odločil, boriti se do kraja.

Po dvodnevni borbi se je od 45 borcev rešilo le 5. Padli so: novoimenovani politkomisar bataljona Leon Skopin - Lado, odredni intendant Stane Teran, Alojz Bukovnik, Janko Oselj, Jožef Škof, Franc Kostreve, brata Brejac, Jože Černivec, Andrej Perko, Franc Košir, Aleš Meglič, Jože Rupnik, Stanko Mihelič, Miha Meglič, Jože Pance, Konrad Babnik, Feliks Černe, Zvone Metlar in več drugih. Nadvse junaško so dali v tej borbi življenje Janez Perko, Stane Mlakar, četni politkomisar in komaj šestnajstletna borka Anička Kokalj. Perko in Mlakar sta se težko ranjena še zmeraj borila in sta si šele v zadnjem trenutku, preden bi ju Nemci prijeli, sama vzela življenje. Prav herojsko se je borila tudi Anička, ki je z mitraljezom padlega soborca sekala po sovražniku, dokler ni padla še ona, skoraj poslednja. Preko njenega junaštva ni mogel niti sovražnik, ki jo je po borbi postavil svojim četam za vzgled.

Vse padle partizane so Nemci po končani borbi spravili iz gozda in jih pustili pokopati na robu Udnega boršta, za Strabinjem. Imena padlih so danes vklesana na spomeniku, postavljenem tam, kjer so pokopani. Njih skupni grob obišče vsako leto številno prebivalstvo iz okolice in drugod in v tihem spoštovanju oživlja spomin na strašno tragedijo.

Udarec je bil strašen, toda izdajstva še ni konec.

Nedolgo za tem so v gozdu pri Suhi padli trije borci, med njimi tudi politkomisar čete Milan Rožanc, v gozdu med vasjo Šenčur in Miljami pa za tem še trije. Prve je izdala Ivana Rehberger iz Brega, druge pa Martinčeva iz Milj.

Zaradi izdajstva je Nemcem uspelo pri Vogljah zajeti tudi komandirja Pepeta in odličnega mitraljezca Jankota Beleharja - Smrekarja, ki sta pred tem sodelovala v akcijah na že znane izdajalce. Pepeta je hotela Gestapo odpeljati v Begunje, toda na cesti pred Naklom se je zagnal iz drvečega avtomobila, da bi pobegnil. Uspelo mu je sicer iztrgati se iz sovražnikovih rok in skočiti iz avtomobila, toda rafal iz gestapovske brzostrelke mu je preprečil pobeg. Obležal je nedaleč od glavne ceste na Polici. Hrabrega Smrekarja, ki vzlic vsem grozodejstvom gestapovcev nad njim ni govoril, so v besu, v zadovoljstvo svojcem likvidiranih izdajalcev, 23. oktobra obesili sredi Šenčurja.

Tako je II. bataljon v kratkem času izgubil vrsto predanih in prekaljenih borcev. To, kar Nemci sami niso mogli doseči, se je posrečilo s pomočjo peščice izdajalcev in plačancev Gestapa.

Po teh strašnih dneh je od bataljona pod Storžičem ostalo le še okrog 20 borcev. Tik pred zimo so se ti borci z novim odrednim politkomisarjem Kostjo vključili v I. bataljon. Na teren okrog Tržiča in Kranja pa so odšli tudi že prvi terenski delavci, med njimi Črto, Janko Pucelj, Jure, Planin, Krstan in drugi.

Medtem ko je II. bataljon utrpel velike izgube, je I. bataljon uspešno prestal sovražno ofenzivo skoraj brez izgub. Sovražniku pa je vseskozi zadajal hude udarce. Žal podatki o vseh akcijah tega obdobja še niso zbrani, da bi mogli o njih to pot kaj več povedati.

Dne 6. septembra je bataljon na Svinjskem hribu pri Vrhu napadel večjo skupino Nemcev, ki ga je zasledovala. V borbi je obležalo 8 Nemcev, več jih je bilo ranjenih.

8. oktobra je vodil bataljon vse popoldne na Murovici hujšo borbo s policijo in raztrganci, ki so ga hoteli nenadoma obkoliti in uničiti. To pot so bili raztrganci pošteno tepeni; na bojišču je obležalo preko 40 sovražnikov.

9. decembra je oddelek bataljona zajel v Moravčah tri raztrgance, ki so prišli po svojem pohodu domov.

Sovražnik se je po vseh poletnih neuspehih tolažil z upanjem na zimo. Že v začetku zime je pritisk na bataljon vztrajno stopnjeval. Napadi so bili vse pogostejši, ojačal pa je tudi svojo vohunsko mrežo. Da bi bataljon uspešno prestal vse te napade, se je že decembra povezal s sosednjim Zasavskim bataljonom, ki ga je vodil Kranje.

24. decembra sta bila oba bataljona na Kostavski planini nad Tuhinjem izdana. Sovražnik ju je v zgodnjih jutranjih urah napadel z vseh strani in v velikem obsegu. Položaj borcev je bil zelo kočljiv, kajti morali so se prebijati skozi tri obroče. Preboj je uspel, vendar sta bataljona utrpela več izgub. V tej borbi je padel eden najbolj herojskih borcev, komandant Kokrškega odreda Matevž, dalje komandant I. bataljona Vid, ki se je težje ranjen sam ustrelil, in še več drugih. Samo nekaj dni kasneje, 19. januarja 1943, je v podobnem položaju med borbo na Kališah nad Črnivcem izgubil življenje še politkomisar odreda Kostja.

Zaradi izgub II. bataljona in pozneje še I. bataljona ni kazalo drugega, kakor da se Kokrški odred reorganizira. V začetku leta 1943 se je iz Kokrškega odreda oziroma I. bataljona tega odreda in Zasavskega bataljona formiral Kamniško-zasavski odred, pod vodstvom poznanega komandanta Maroka. Iz operativnega območja tega novega odreda je zaradi prevelike obsežnosti terena izpadlo le področje dotedanjega II. bataljona Kokrškega odreda.

Kljub že omenjeni priključitvi borcev bivšega II. bataljona kamniškim partizanom, pa teren pod Storžičem ni ostal brez borcev. Štab Kokrškega odreda je namreč sklenil, da je priključitev k I. bataljonu samo prehodnega značaja, to je preko zime, kakor hitro se pa vreme izboljša, se vrnejo vsi borci nazaj in pričnejo organizirati nove partizanske enote.

Predsednik občine Šenčur pred sodiščem

Vanko Mesec iz Šenčurja je bil okrajni logar in hkrati predsednik Občinskega ljudskega odbora Šenčur. Kot okr. logar je skrbel za obnovo gozdov. Za to mu je Kmetijska zadruga Šenčur izdala od maja do oktobra lanskega l. 534.070 dinarjev. Ta denar bi moral porazdeliti med delavce, zaposlene pri popravilu gozdnih poti in pogozdovanju. Razumljivo je, da bi moral o tem voditi točno evidenco, komu in koliko je izplačal. Mesec pa vsega tega ni delal, ampak je izplačeval brez vsakršnih potrdil. Šele letos v aprilu, ob reviziji, je začel pisati blagajniška izplačila ter tekati za podpisi okoli delavcev, ki jih je izplačal. V nekaterih primerih je na blagajniška potrdila navedel precej višje zneske, kakor so jih delavci prejeli. Zaradi nevestnega poslovanja je ostalo nepojasnjeno, komu vse je bilo izplačanih 64.880 dinarjev.

Mesec pa ni zagrešil samo tega. Vsako zimo je KZ Šenčur odkupovala tudi smrečice za novoletno jelko. Takoj je uvidel, da se bo dalo pri tem nekaj zaslužiti. V zimi 1949-50 in 1950-51 je posekal v državnih gozdovih skupaj cca 2.500 smrečic, jih prodal KZ Šenčur za cca 15.000 dinarjev, izkupiček si je seveda potržal.

Tudi z nedovoljeno trgovino se je Mesec pečal. Od raznih kmetov je leta 1950 in 1951 nakupil trame in stoječi les, ga dal predelati in ga nato prodajal kmet. zadrugam v Cerkljah, Šenčurju in Kranju. Da bi prekupčevanje z lesom prikril, je kmetijskim zadrugam lagal, češ, da je odkupil les od posestnikov. Pri tem poslu je zaslužil Mesec cca 100.000 din. Do zidakov za gradnjo lastne hiše pa je prišel tako, da je v Okrajni opekarni v Češnjevku zamenjal les za opeko. Oddal je cca 8 m³ smrekovega lesa, prejel pa 15.635 zidakov.

Mesec se je na debelo bavil s preprodajo lesa in to v funkciji okrajnega logarja, katerega dolžnost je med drugim tudi, da pobija nedovoljeno trgovanje z lesom. Okoristil se je z izkupičkom za smrečice, četudi bi moral sam nadzirati pravilnost tega prometa, in končno je zelo nemarno ravnal z denarjem iz sklada za obnovo gozdov ter opustil vsakršno kontrolo nad uporabo teh sredstev.

Upoštevaje vse okoliščine je sodišče obsodilo Meseca na 11 mesecev zapora.

Skupaj z Mesecem je bil obsojen tudi Rudolf Krničar, lesni manipulant KZ Cerklje, ki je na dva računa za cca 10 m³ stavil lažna naslova in s tem prikril, da je les prodal Mesec. Obsojen je bil na 1 mesec zapora, pogojno za eno leto.

GASILSKI KOTIČEK

Objava štev. 11/53.

PRVI PIONIRSKI GASILSKI NASTOP V TRŽIČU

Proslavi 70. letnice Mestnega prostovoljnega gasilstva v Tržiču je 26. julija pridružena okrajna gasilska prireditev, in sicer I. pionirski gasilski nastop s celodnevnim programom.

Tržič bo pričel svoje slavje že v soboto, 25. julija, z zažiganjem kresov po bližnjih gričih in baklado po mestu. Ta večer bo na pokopališču tudi komemoracija za umrlimi gasilci. V nedeljo bo tržiška godba naznanila dan slavja z budnico po vseh ulicah. Gasilstvo od blizu in daleč se bo zbralo od 8. do 9. ure na zbornem mestu, določenem tudi za zbor pionirjev. Nato bo slavnostno zborovanje s pozdravnimi govori, odlikovanjem zaslužnih članov, s prevzemom nove motorne brizgalne in izčrpnim referatom o zgodovini tržiškega prostovoljnega gasilskega društva. V dopoldansko slavje in mimohod bodo vključeni tudi pionirji. Kasneje bo tržiška godba priredila promenadni koncert, ki bo trajal do nastopa pionirjev. Ob 15. uri bo nastopilo preko 20 pionirskih desetin z vajami z vstavljivimi ročnimi brizgalnami. Tako bo nazorno prikazano, kako zainteresirati naše najmlajše za lepe gasilske ideje in preprečevanje požarov, ki jih pogosto povzroče prav oni. Take ročne vstavljive brizgalnice imajo v našem okraju skoraj vsa večja naselja, zato je prav, da si uporabo le-teh ogledajo vsi, ki jih posedujejo.

Obljubljeno nam je, da bosta poslali MGZ Ljubljana - mesto in OGZ Ljubljana-okolica svoje pionirje na našo prireditev. Pričakujemo tudi obisk najmlajših gasilcev iz raznih okoliških Zvez.

PROSLAVE 22. JULIJA — DNEVA VSTAJE

Dan ljudske vstaje v Sloveniji, 22. julij, bomo tudi letos praznovali na slovesen način. Partizanske patrulje bodo obiskale vse partizanske kraje in končno dospele v Kranj, kjer bo slovesen sprejem. Razen tega bodo organizirane na najpomembnejših mestih partizanskih borb centralne proslave z ljudskim rajanjem. Pozivamo vse gasilske organizacije, da stopijo takoj v stik s tamkajšnjimi občinskimi odbori ZB zaradi sodelovanja gasilskih enot na teh proslavah. V vaseh, kjer se patrulje ne bodo sestale in ki so oddaljene od naselij s centralnimi proslavami, pa želimo, da gasilske organizacije izvedejo 22. julija gasilske vaje, kasneje pa ljudsko rajanje.

Pozivamo vsa prostovoljna gasilska društva, da nam do 30. julija **obvezno sporoče** v kolikor so sodelovala pri proslavah in samostojno izvedla različne akcije v počastitev tega dne.

Na pomoč!

V. d. sekretar: Maks Tvrdy — Predsednik: Viktor Bizjak

PRIHODNJA ŠTEVILKA BO IZŠLA V POVEČANEM OBSEGU. IMELA BO PRILOGO Z MATERIALOM KONFERENCE SZDL KRANJSKEGA OKRAJA.

Šah • Telesna vzgoja • Šport

PK Kamnik se je dobro uveljavil

V zahodni skupini II. slovenske plavalne lige tekmujejo letos PK Bled, PK Mladost iz Kranja in SŠD Kamnik. Po sklepu plenuma Plavalne zveze Slovenije bi se tekmovanje moralo odvijati v trobojih, pri čemer bi se točkovali rezultati prireditelja proti obema gostujočima moštvoma.

Prvi troboj je bil določen za 11. in 12. julij v Kamniku. PK Mladost iz Kranja pa je udeležbo na tem troboju odpovedal, ker plavalci zaradi prekratkega treninga še niso pripravljeni na tekmovanje. Zato sta se pomerila med seboj le PK Bled in prireditelj, **medtem ko bo srečanje med PK Mladost in SŠD Kamnik dne 18. in 19. t. m. v Kranju.**

Dvoboj v Kamniku je presenetljivo odločilo v svojo korist domače športno društvo in sicer v razmerju 113:71 točkam v plavalnih disciplinah. Zmagalo je tudi v waterpolu z rezultatom 5:2 (1:0).

Ekipa SŠD Kamnika se je predstavila v mladi, zelo izenačeni postavi, okrepil pa jo je stari reprezentativec Tone Čerer, ki se je po dolgi odsotnosti vrnil v domače moštvo. Med mladimi plavalci so se posebno odlikovali Janez Bogataj in Lado Zrimšek, Stane Šnabel, Marija Auersperg in Fanči Škofic.

Med gosti je zadovoljila edino Vera Zalič s časoma 3:28.0 na 200 m prsno in 0:42.5 na 50 metrov metuljček ter J. Jarc (1:20.3 na 100 m hrbtno), medtem ko so drugi plavali daleč pod svojo zmogljivostjo.

Premoč Kamničanov je izražena v številu doseženih mest, saj so dosegli osem prvih, sedem drugih, šest tretjih in eno četrto mesto, Blejčani pa tri prva, štiri druga, pet tretjih in 10 četrtih mest. Kamničani so zmagali tudi v vseh štirih štafetah.

Prijateljsko srečanje v waterpolu, prvi večer, se je končalo neodločeno z rezultatom 4:4.

Sodniški zbor je posloval hitro in brezhibno ter ni bilo nobenih pritožb. Gledalcev je bilo vsak večer okrog 800.

Prvenstvo mladih šahistov

Na prvem mladinskem prvenstvu Gorenjske v Kranju je zmagal Kranjčan Pavle Sicherl z 8 točkami, II. Štefe (Tržič) 7,5 točk, III. Bavdek (Kranj) 6 točk, IV. Laznik (Domžale) 6 točk, V. Trbižan (Kamnik) 5 točk itd. Prireditev je kot prvo organiziral Gorenjski okrožni šahovski odbor in je v vsakem pogledu uspela.

V soboto in nedeljo je na moštvenem prvenstvu Gorenjske v Kranju zmagalo kranjsko moštvo z 11,5 točk, II. Jesenice 9,5 točk, III. Tržič 3 točke. Iz nerazumljivih razlogov ni nastopil zastopnik šahovskega okraja Kamnik, t. j. ŠD Domžale. Prav tako moramo grajati Tržičane, katerim je GOSO poveril organizacijo prvenstva, da bi Tržič zainteresiral za šah. Le-ti pa so v zadnjem trenutku prireditev odpovedali, češ da v Tržiču ne morejo preskrbeti 24 osebam (za 1 dan!) prenočišče in hrano.

Program prireditev v Mengšu

Sobota, 18. julija ob 17. uri: **otvoritev lokalne obrtno-industrijske razstave** v prostorih občinske upravne zgradbe.

Nedelja, 19. julija ob 9. uri: Dobeno — slovesnost ob izvršitvi elektrifikacije;
ob 15. uri: nogometna pokalni brzoturnir;
ob 19. uri: promenadni koncert Mengeške godbe na razstavnem prostoru;
ob 20. uri: koncertni program DKD »Svobode« in godbe na pihala Mengeš — v kulturnem domu v Trzinu.

Torek, 21. julija ob 20. uri: I. Cankar, »Kralj na Betajnovi«, PD Trzin, v Fizkulturnem domu v Mengšu.

Sreda, 22. julija ob 9. uri: nogometni brzoturnir mladincev;
ob 16. uri: pionirsko popoldne v fizkulturnem domu;
ob 19. uri: koncertni program DKD »Svobode« in godbe na pihala v dvorani razstavnega prostora.

Četrtek, 23. julija ob 16. uri: meddruštveno tekmovanje »Partizana« v odbojki na telovadišču;
ob 20. uri: meddruštveno namiznoteniško tekmovanje v Fizkulturnem domu.

Petek, 24. julija ob 20. uri: partizanski večer v dvorani razstavnega prostora.

Sobota, 25. julija ob 20. uri: gostovanje pevskega zbora »France Prešeren« iz Kranja v fizkulturni dvorani.

Nedelja, 26. julija ob 9. uri: **gasilske sektorske vaje;**
ob 20. uri: »Čas je dozorel« - DKD »Svoboda«, v fizkulturni dvorani.

Ponedeljek, 27. julija ob 5. uri: budnica po trgu;
ob 9. uri: slavnostna seja občinskega ljudskega odbora;
ob 10. uri: polaganje vencev pri spomeniku talcev, parada, govori.
Po sporedu **veliko ljudsko rajanje.**

Obč. odbor SZDL in ZB Mengeš

OBJAVE • SPOREDI • OGLASI

KINO

Mestni kino Radio, Jesenice: 18. do 21. julija francoski film »Pariz poje«. Predstave ob delavnikih ob 18. in 20. uri, v nedeljo ob 16., 18. in 20. uri. V nedeljo matineja istega filma (vstopnina 10 din). 22. do 26. julija mehiški film »En dan življenja«.

Letni kino »Svoboda«, Jesenice: 18. do 21. julija franc. film »Pariz poje«. 21. do 26. julija mehiški film »En dan življenja«. Predstave ob 20.30 uri, v slučaju slabega vremena je predstava ob 16. uri v kino »Radio«.

Kino Javornik - Kor. Bela: 17. do 19. julija ameriški film »Morski volk«. — Predstave v petek ob 20. uri, v soboto ob 18. in 20. uri, v nedeljo ob 16., 18. in 20. uri. V nedeljo matineja istega filma (vstopnina 10 din).

Kino »Plavž, Jesenice: do 20. julija angl. barvni film »Ljubezen je lepa«. Predstave ob delavnikih ob 18. in 20. uri, v nedeljo ob 16., 18. in 20. uri. V nedeljo matineja istega filma (vstopnina 10 din). 21. do 23. julija ameriški film »Človek divjega zapada«; 24. do 27. julija mehiški film »La Malqueida«.

Mestni kino Domžale: do 19. julija italijanski barvni film »Bagdadska roža«; 22. in 23. slovenski film »Svet na Kajžarju«; 24. do 26. ameriški film »Velika reka«.

Mestni kino Kamnik: do 19. julija amer. film »Rebecca«; 20. do 24. ameriški film »Intermezzo«.

Kino »Storžič«, Kranj: do 19. julija jugosl. film »V viharju«; 20. in 21. julija angleški film »Begunec«; 22. in 23. julija ameriški film »Rapsodija otožnosti«. Predstave ob delavnikih in v nedeljo ob 16., 18. in 20. uri, le 22. in 23. julija ob 15.30, 18. in 20.30 uri. V nedeljo, 19. julija, matineji ob 8.30 »Noro srce«, ob 10. uri »Rapsodija otožnosti«.

Kino »Svoboda«, Kranj-Stražišče: 17. do 19. julija amer. film »Rapsodija otožnosti«. — Predstave v petek ob 20. uri, v soboto ob 17.30 in 20. uri z dvojnim programom: »Rapsodija otožnosti« in »Noro srce«, v nedeljo ob 15.30, 18. in 20.30 uri. V nedeljo ob 10. uri matineja jugoslov. filma »V viharju«. 22. in 23. julija angl. film »Begunec«. Predstave v sredo ob 16., 18. in 20. uri, v četrtek ob 20. uri.

Letni kino Partizan, Kranj: 17. in 18. julija ameriški film »Noro srce«; 19. in 20. julija angleški film »Begunec«; 21. do 23. julija francoski film »Frizer za dame«. Predstave ob 20.30 uri.

OBJAVE

Okrajni zdravstveni dom v Kranju, uprava in računovodstvo ter higienska postaja, so se preselili iz barak na Poljski pot v stavbo Zadružnega doma na Primskovo.

Društvo strojnikov, strojevodij in kurjačev, pododb. Kranj, priredi v nedeljo, dne 19. t. m. ob 13.30 uri ekskurzijo v predilnico in tkalnico v Tržič. Zbirališče na omenjeni dan in uro pred glavnim vhodom v tovarno. — Društvo SSK, pododbor Kranj.

MALI OGLASI

Preklicujem blok št. 12499, izdan v komisijski trgovini v Kranju na ime Marija Konedičič, Šmarjetna gora 2.

Iščem hrano, za protiuslugo pomagam v gospodinjstvu. Naslov v upravi lista.

Preklicujem blok št. 11522, izdan v komisijski trgovini v Kranju na ime Janez Jenko, Kranj, Koroška 24.

12. julija sem na poti Bled skozi sotesko Vintgar izgubil očala z zlatimi okviri v črnem etuiju. Vrniti proti visoki nagradi dr. Vauknu, bolnica Jesenice.

Iščemo približno 10 gostinstva veščih žensk ali moških za razstavo od 1. do 10. avgusta. Prijave se prejemajo v hotelu »Evropa« od 8. do 9. ure dopoldne.

Preklicujem blok štev. 4549, izdan Minki Lavrin v poslovalnici »Tkanine« štev. 4

Zidarje in sobopleskarje iščemo za takojšnji nastop. — Remontno obrtno podjetje, Škofja Loka.

Kupim elektromotor od 3 do 5 KS. — Jožef Ravnik, Ravne št. 9., p. Boh. Bistrica.

DELOVNI KOLEKTIV
KINA MEDVODE
ob PRAZNIKU VSTAJE slovenskega naroda — 22. juliju
borbeni pozdrav!

Zveza rezerv. oficirjev mesta Kranja

čestita vsem borcem iz NOV k prazniku vstaje slovenskega naroda — 22. JULIJU.

Tovarna tesnil

Donit

Medvode

čestita vsem delovnim ljudem širom po Sloveniji k

Prazniku vstaje - 22. juliju

Trgovsko podjetje na veliko in malo

JESENICE

čestita k DNEVU VSTAJE vsem svojim potrošnikom in drugim delovnim ljudem

Ali ste že obiskali našo novo urejeno trgovino v Delavski ulici?

Še ne?

Potem jo obiščite in si oglejte tovarniško zalogo pletenin radovljiške tovarne „Pletenina" in pestro zalogo drugih galanterijskih artiklov, ki jih prav gotovo potrebujete! — Z nakupom teh predmetov boste zadovoljni! — Se vljudno priporočamo!

26. julij - praznik občine Naklo

Nedavno je Občinski ljudski odbor Naklo na predlog Zveze borcev proglasil 26. julij za občinski praznik.

26. julij je za to občino eden najslavnejših dni. Tega dne leta 1941. je namreč odšlo s področja občine Naklo, predvsem iz Nakla, Strahinja in Dupelj, 23 ljudi v partizane in se vključilo v prve partizanske enote na Gorenjskem. Večina teh prvoborcev je darovala svoja življenja v Dražgošah, Udenborštu in na Pohorju. Med njimi sta bila tudi tov. Rudi Mede-Groga, komandant legendarnega Pohorskega bataljona, in Katarina Mede-Pavla, narodni heroj Slovenije, ki sta l. 1942 padla na Pohorju v borbi z Nemci.

Istega dne leta 1942 pa je okupator po partizanski akciji blizu Bistrice, kjer je bil ubit višji nemški oficir, izvedel na Bistrici pravi pokolj. Požgal je tri velike domačije, prebivalce izgnal, iz Begunj pa pripeljal 50 ljudi, večidel domačinov in okoličanov, ter jih z 9. ta dan odbranimi Bističani postrelil kot talce.

Pripravljalni odbor skrbi s pomočjo drugih organizacij in društev, da bo dvodnevno praznovanje, 25. in 26. julija, res slovesno. Na grobovih in pri spominskih ploščah bodo žalne komemoracije; sodelovali bodo pevski zbori, godba na pihala, recitatorji in šolska mladina. Ob zaključku proslave, v nedeljo, 26. julija popoldne, bo kulturni spored, filmska predstava in ljudsko rajanje. Zunanjemu videzu vasi bo posvečena posebna skrb, tako da bodo v teh dneh okrašene vse hiše in postavljeni mlaji na področju celotne občine.

Proglasitev občinskega praznika pa postavlja novo nalogo pred občino: zbrati mora čimprej sredstva za postavitev vrednega častnega spomenika NOB in to na Bistrici, kjer je okupator postrelil 59 talcev.

VIHARNA NOČ; Kozje stene v Trnovskem gozdu; zimska ofenziva 1944-45 (foto Marenčič)

Poziv vsem borcem enot IX. korpusa

V okviru pripravljalnega odbora za proslavo desete obletnice osvoboditve Primorske in ustanovitve IX. korpusa NOV in POS je ustanovljen še poseben štab za pripravo in organizacijo zbora enot IX. korpusa. Za organizacijo zbora brigad je potrebno, da vsak okrajni odbor za proslavo osvoboditve Primorske formira takoj delovni štab, ki bo odgovoren za celotno organizacijo in zbor posameznih brigad. Priprave za zbor brigad bodo v okrajih:

VII. SNOUB Franceta Prešerna v okraju Kranj, XVI. SNOUB Janka Premrla-Vojka, v Tolminu, III. SNOUB Ivana Gradnika, XVII. SNOUB Simona Gregorčiča in II. VDV (vključno enote VOS) v Gorici, XIX. SNOUB Srečka Kosovela in XVIII. SNOUB Bazoviška v Sežani, vse prekomorske brigade v Postojni, XX. tržaška SNOUB v Kopru.

Zato naj se vsi borci naštetih enot takoj prijavijo pri okr. odborih Zveze borcev, kjer bodo formirane njihove brigade.

Vse borce ostalih enot (odredov, komand mest, karavl, minerskih vodov, specialnih enot pri štabu IX. korpusa itd.), ki so se borili v sestavu IX. korpusa, naj se prijavijo v okrajih, v katere spadajo, oziroma enoto, v katere sestavu želijo biti na proslavi.

Podrobnejša navodila bodo izdali pripravljalni odbori že navedenih okrajev.

Štab za pripravo in organizacijo zbora enot IX. korpusa ima svoj sedež na okrajnem odboru Zveze borcev Gorica.

Pripravljalni odbor

Spomenik v Kokri

V Kokri pri Kranju gradimo spomenik 25 padlim borcem in talcem ter vsem tistim, ki jih je strlo okupatorjevo nasilje.

Spomenik bo stal v Sp. Kokri na prostoru, kjer je bilo ustreljenih in sežganih 13 talcev. Načrt zanj je izdelal arhitekt Peter Trpin iz Ljubljane, sredstva pa je zbrala ZB iz Kokre.

Odkritje spomenika bo 26. julija. Zveza borcev vabi na svečanost vse sorodnike in znance padlih ter vse, ki so se borili v Kokrškem odredu!

Vodilna vloga »Iskre« v telefoniji

Pri osnovanju tega prvenca slovenske industrije precizne mehanike je pomenila določitev proizvodnega programa za naše tehnike in gospodarstvenike posebno težaven problem zaradi nezadostnega poznanja proizvodne tehnike in organizacije dela.

Kako je bila ta razvojna pot v »Iskri« težavna, nam potrjuje dejstvo, da je ta tovarna med iskanjem pravilnega proizvodnega programa v teku prvih petih let razvila (izdelala osnutke in prototipe) nad 450 artiklov precizne mehanike — večidel za druga naša podjetja. Od teh 450 artiklov jih je namreč začela proizvajati v zelo velikih serijah le nekaj nad 70. Med temi proizvodi je bilo precejšnje število zelo lukrativnih, s sijajnim komercialnim uspehom, ki pa jih je morala »Iskra« v državnem interesu odstopiti drugim podjetjem. Izdelala je n. pr. preko 48.000 ročnih vrtalnih in brusilnih strojev, preko 200.000 patentnih ključev, 12.000 znanih velikih in zelo preciznih stenskih ur, preko milijon in pol avtomobilskih ventilov in veloventilov itd. Razen tega pa v zelo velikih serijah 40 različnih vrst instalacijskega materiala, ki ga sedaj ne izdeluje več.

Proizvodni program je danes že povsem določen in iskristaliziran v nekaj panog precizne mehanike v okviru elektrotehnike šibkega toka. Proizvodnja telekomunikacijskih naprav — telefonije — je ena glavnih in odločujočih proizvodnih panog tega industrijskega giganta. Vsakomur so znani Iskrini števci, strujni transformatorji, volt-ampermetri in najrazličnejši drugi merilni instrumenti, veliki zvočni kinoprojektorji, električni vrtalni stroji, selenski usmerjevalci itd. Desettisoče Iskrinih telefonskih aparatov, avtomatskih in induktorskih (v proizvodnji je šest različnih tipov), je vključenih v naš telefonski sistem. Z njihovo pomočjo vsak dan telefoniramo, pa niti ne vemo, da so aparati »Iskrini«, ker podjetje iz povsem nerazumljive skromnosti ne stavlja na aparate svoje firme, niti svojega zaščitnega znaka — vsaj na vidnem mestu ne. Isto velja tudi za telefonske avtomatske centrale. Proizvodnja le-teh je sicer še relativno mlada, vendar je usposobljenost domačega delavskega kadra za visoko kvalitetno in precizno delo pri telefonskih centralah — in te nedvomno pomenijo vrhunec proizvodnega procesa — rodila najlepše rezultate. V dobrih šestih mesecih je »Iskra« plasirala že preko 100 avtomatskih telefonskih central, ki vse brezhibno delujejo. Naša industrijska podjetja, ki so še pred nedavnim porabila za inozemske telefonske centrale drage devize, jih sedaj naročujejo pri »Iskri«. Podjetje izdeluje poleg malih serijskih central tudi zelo velike, s preko 100 in 200 priključki, pač po želji kupca. Sedaj n. pr. izdeluje avtomatsko telefonsko centralo s 15 poštnimi linijami in 600 notranjimi priključki za železarno v Zenici. Naročnik jo bo prejel že v teku letošnje zime.

Pred nedavnim je obiskala »Iskro« turška delegacija generalne direkcije PTT (pošta, telegraf in telefon) iz Ankare, kar je našim bralcem verjetno še v spominu. Kasneje smo zvedeli podrobnosti o tem obisku: »Iskra« se je udeležila licitacije v Turčiji za nabavo 20.000 telefonskih aparatov in 30 avtomat. telefonskih central s skupno 14 tisoč priključki. Vseh ponudnikov je bilo 18, končno pa so ostali samo štirje: »Iskra« in tri največja telefonska podjetja na svetu. To, da konkurira »Iskra« svetovno znanim tovarnam, je vzbudilo v industrijskih krogih veliko senzacijo. V zvezi s to licitacijo je prišla v »Iskro« turška komisija, da na licu mesta prouči našo proizvodnjo. V tovarni se je zadržala cele tri dni ter med obširnim nadrobnim delom izvršila vrsto analiz, preizkusov in meritev. Turški strokovnjaki so spontano izražali svoje občudovanje in presenečenje nad visoko tehnično in kvalitetno stopnjo proizvodov in priznali, da je »Iskra« na isti ravni kakor moderne evropske tovarne za telefonijo. Seveda tudi kritike in dragocenih predlogov oziroma nasvetov ni primanjkovalo. Vse to je za podjetje tem dragocenejše, zakaj tovarna nima dolgoletne proizvodne tradicije.

In vendar ima »Iskra« tudi pri proizvodnji telefonskih naprav vrsto hudih problemov. Zlasti jim dela preglavice sistem avtomatskih telefonskih central. Podjetje hoče in mora proizvajati vedno najmodernejše tipe tovrstnih naprav. Vse naše poštne avtomatske centrale so zgrajene po že močno zastarelem koračnem sistemu, razen dveh, ki delujeta po sistemu rotari.

V svetovnem merilu ima telefonija več vrst uporabnih sistemov, ki so več ali manj dobri in moderni, N. pr. rotari, krosbar, razne kombinacije indirektnih sistemov, direktni sistem, h katerim prištevamo tudi koračni sistem in najnovejši elektronski sistem, ki pa je šele v razvojnem stadiju. Ker stari in relativno počasni sistem ne ustreza več zahtevam moderne telefonije — predvsem ne za velike centrale s preko 10.000 priključki — skušajo vsa proizvodna podjetja za telekomunikacije, in seveda tudi direkcije PTT teh držav, izumiti nove, moderne sisteme. Jasno je, da žrtvujejo veliki kapitalistični koncerni ogromna denarna sredstva za izpopolnitev aparatur. Kdo bo v tej napeti tekmi zmagal, še ni mogoče ugotoviti. Tudi je povsem nejasno, v katerem od znanih sistemov bo mogoče združiti vse zaželene in nepričakovane tehnične novosti.

Vsekakor pa se bo Iskra prilagajala željam njenega glavnega kupca, naše Generalne direkcije PTT v Beogradu, ki se je že, kakor kaže, odločila za bodoči sistem razvoja poštnih avtomatskih telefonskih central. Prepričani smo, da bo »Iskra«, skupno z našo PTT, tudi v tem pogledu našla pravilno pot.

Decentralizacija gostinstva

Na svoji zadnji seji je LO-MO sprejel sklep, da se ukine oziroma decentralizira podjetje »Gostinstvo«. Dosedanja organizacija dela je nudila »Gostinstvu« možnost uveljavljanja monopolističnih tendenc, ker državna gostinska mreža ni imela konkurenta, privatni in zadružni sektor pa se je ravnal po državnem in svoje cene prilagajal cenam »Gostinstva«. Na ta način je bila dušena iniciativa posameznikov, privatniki pa so kovali dobičke na račun potrošnika.

S polno decentralizacijo bo načelo dejanskega samoupravljanja uresničeno, gostinski kolektivi bodo lahko uveljavili svoje sposobnosti.

Po decentralizaciji je postalo 8 gostiln z restavracijo bivšega »Gostinstva« vred samostojnih. Le hotel »Evropa« bo imel v svojem sklopu 3 bifeje: na kolodvoru, Kostanjevico in bife Starc, ki naj bi z živahnim prometom kolli objektivno utemeljeno izgubo hotela.

Gospodarski svet je sklenil, da v bodoče ne bo izdajal robenih obrtnih dovoljenj več, razen če bo res ugotovil potrebo in če bo privatnik izpolnil pogoje. Sklep je bil nujno potreben, ker je bilo očitno, da si hočejo nekateri gostinci, uslužbenci v državnih obratih, zagotoviti obrtna dovoljenja na škodo skupnosti in državnega sektorja.

Avto-moto društvo v Kamniku za Dan vstaje

Avtomobilsko-motociklistično društvo Kamnik sodi med najbolj aktivna tovrstna društva v okraju Ljubljana-okol. Pred leti so člani sklenili, da bodo vsako leto v počastitev 22. julija, Dneva vstaje, priredili uličnе avto-moto dirke. Za te tekmovanje so izbrali prav posrečeno uličnо progo, ki so jo imenovali »Progo Dneva vstaje«. Dolžina enega kroga je 1540 metrov ter zahteva od slehernega vozača veliko prisebnost. Letošnje tekmovanje je bilo v nedeljo, 12. julija ob 15. uri. Sodelovalo je 37 znanih slovenskih dirkačev.

Ljudski odbor mestne občine Kamnik se zaveda važnosti te in drugih športnih prireditev za dvig turizma. Zato je lansko leto, ko je kamniško avto-moto društvo kot prvo v Sloveniji razvilo svoj prapor, podaril društvu lep prehodni pokal, namenjen tistemu, ki doseže najboljši čas dneva. Lani ga je osvojil član AMD iz Ljubljane, tov. Slavko Lampe, letos pa Černe iz Tržiča.

Postani član Prešernove družbe

Iz Mengša

Upokojenci v Mengšu so ustanovili preteklo nedeljo lastno društvo.

Številčno se bo društvo zelo povečalo, ko se bodo vključili vanj še upokojenci iz Trzina, Most, Komende, Vodic in Bukovice. Vsi ti bodo imeli bliže v Mengeš, kakor v Domžale, kjer so sedaj vključeni v društvo.

Nalogo sem izpolnil

Pred občinskim praznikom v Kropi, ki bo 9. avgusta, objavljamo črtico iz cikla »Iz tistih dni«

Nace mi je sporočil: »Tisti fižol oddaj v soboto popoldne ob pol treh pri Markovem znamenju. — Znaki so: Ali greš po borovnice? Ne, po jagode sem prišel!«

»Tisti fižol« je bil zaboj municije, ki sem jo že na binkošti enainštiridesetega leta prinesel z Justinom in Gregorjem s Prtovča. Prav dobro se spominjam, kako je Gregor prepeval po Dražgošah in kako smo poslali naprej izvidnico, da ne bi kje naleteli na Švabe. Municijo sva z Justinom skrila na rob strme gore, tja, kjer se pred Vodicami odcepi steza.

Spomladi dvainštiridesetega leta je prišla iz Polhograjskih Dolomitov na Jelovico močna partizanska enota, ki je doživela na Selškem in v Bohinjski dolini hude borbe. Treba ji je bilo dobaviti municije.

Nastala pa je nerodna zapreka. V soboto dopoldne so namreč partizani pod Jarmovim klancem požgali švabsko avto s kinoaparaturo in vilii strah v kosti vsem zanesenjaškim propagandistom, ki so hoteli tiste dni vse Gorenjce pošvabiti. Že opoldne je bil v Kropi bataljon Nemcev. Obkolili so vso vas in čepeli po vseh robeh in grmeh, naprej v gozd pa si niso upali.

Kaj sedaj?

Nalogo moram izpolniti; partizani me ne bodo zaman čakali!

Na Dolini je pasel Štanglnov Francek. Zapletel sem se z njim v pogovor in počasi sva prišla do gozda. Brž ko sva prišla med drevje, sem fantiča poslal nazaj, sam pa sem se pognal v breg. Poganjal sem se od drevesa do drevesa. Tiho, da niti listje ni zašumelo, pa hitro, kakor sem bil pač takrat vajen. Kmalu sem bil na vrhu. Prav oprezno sem se približal znamenju.

Bil sem prvi; legel sem med smrečice in se odpočil. Pa nisem dolgo čakal. Po poti od Vodic je bilo slišati korake in že sta stala pred menoj dva partizana.

Starejši me je strogo vprašal, kaj počnem tu in če sem mogoče prišel po borovnice. Ko pa sem mu pojasnil, da sem prišel le »po jagode«, je videl, da sem pravi in krepko smo si segli v roke.

Mimo planine smo odšli proti Strmi gori. Na Vodicah je bilo tiho, le ptički so žvrgoleli. Nepopasena trava se je kar svetila v soncu.

Poiskal sem zaboj; bil je dobro skrit pod nizko smreko, ki je segala z vejami do tal in municija je bila še kar dobro chranjena. Partizana sta si jo nabasala v nahrbtnike, nato pa smo ležali v travi in se pogovarjali. Onadva sta me povpraševala po dogodkih v dolini, posebno o vplivu dopoldanske akcije, jaz pa sem se zanimal za partizansko življenje.

Sonce se je že nagibalo proti Triglavu in treba je bilo misliti na odhod. Prisrčno smo se poslovili; partizana sta odšla po Jelovici, jaz pa čez Strmo goro proti domu. Nad Vretenom sem dobil suho bukovo gol in z veseljem sem jo vrgel na ramo ter se spustil kar skozi Mev. Po Šmukarjevem robu sem stopal počasneje in se ogledoval po Kropi. Povsod je bilo mirno.

Švabi so gotovo odšli, sem sklepal, ko sem šel skozi Petrove.

Ko pa sem prišel iz gozda nad njive, sem zaslišal pridušen krik. Na njivi je ležalo pet Švabov s puškami, naperjenimi vame.

V hipu sem presodil: Zbežati ne morem. Brž ko se nepreviden zganem, bo zaregljalo z vseh strani. Torej mirno kri.

Ne da bi kaj spremenil korak, sem stopal mirno naprej in se opiral na bukovo gol. Na koncu njive me je najbližji Švaba ustavil. Gol sem vrgel na tla in na poziv dvignil roke. Približal se je in me preiskal. Odgrnil mi je srajco na ramenih, če imam kaj »banditskih znakov« — odtisov od puške ali nahrbtnika. Nič ni našel sumljivega.

»Legitimacijo!«

Kdaj je še hodil Kropar z legitimacijo po drva?

»Jo imam doma.«

»Kje pa si bil dopoldne?«

»Delal sem v tovarni.«

Nato sem mu skušal dopovedati, da v Kropi še ni bilo prepovedano hoditi v gozd po drva. To pa je bilo za Švaba že preveč. On da bi se spuščal v debato?

Potolažil me je, da mi bodo že povedali na štabu, kaj je dovoljeno in kaj ne. Odgnal me je pred komando.

Pri Jarmu je bil štab bataljona. Major je stal pred hišo, gledal z daljnogledom v gore in žulil krasno pipo. Švaba se mu je približal in raportiral, da me je prijel, ko sem prišel iz gozda in da ni našel nobenih »banditskih znakov«.

Sedaj je odločilno: Stopil sem mirno in se prav po vojaško zravnal. Major me je pogledal od nog do glave in odmahnil z roko.

Kar kamen se mi je odvalil od srca. Na zunaj je bilo to videti samo v tem, da sem se bolj strumno obrnil kot Švaba poleg mene.

Seveda sem šel še po bukovo gol, zakaj nalogo moraš opraviti do konca, in če greš po drva, jih vendar ne boš puščal »pod boštam«.

GLAS GORENJSKE

K ŠTEV. 29

Priloga za poduk in razvedrilo

18. VII. 1953

CARSTVO DESPOTOV SE RUŠI

Aretacija v Kremlju

Moskovska trojica, Stalinov dedič, se je čez noč spremenila v dvojico. Ostala sta samo Maksimiljan Malenkov in Vjačeslav Molotov. Lavrentij Berija, drugi v sovjetski hierarhični lestvici, šef varnostne službe, podpredsednik vlade, notranji minister, maršal in komandant dvanajstih specialnih divizij, ki varujejo proizvodnjo atomske energije v SZ, šef posebnih oddelkov za borbo proti kontrarevoluciji v sovjetski armadi, je bil razrešen vseh svojih funkcij in predan sodišču kot agent imperialistov, sovražnik ljudstva in države.

Pred štirimi meseci je Berija nad Stalinovim truplom prvi zapel slavo Malenkovu: »Srečni smo, ker imamo na čelu partije in vlade genialnega učenca Lenina in nadarjenega soborca Stalina, Malenkova.« Malenkov je bil intimni Berijev prijatelj, ki ga je po odstavitvi Ježova vrinil v vrhove partije in državnega vodstva.

Ker pa je zaradi notranjih borb v Kremlju za nadoblast moralo priti do obračuna med triumviratom, je Berija postal žrtveni kozel. Bledi obraz z očali, s tankimi skepričnimi ustnicami, je izginil z naslovnih strani sovjetskih listov. Namesto slike so se pojavili veliki naslovi o agentu buržoazije in mednarodnega imperializma, ki je onemogočal odločbe vlade in partije itd. Eden iz vladajoče trojice je moral s pozornice na način, ki je v sovjetskem »raju« običajen.

Z Berijo vred so bili aretirani njegovi najožji sodelavci, med njimi tudi Džaser Bagirov, član politbiroja CK VKP(b), vsi pa pod »firmo« mednarodnih, revolucije sovražnih agentov.

Kdo je Berija?

Javno življenje je stopil 1938. leta, ko ga je Stalin poklical v Moskvo in postavil za šefa NKVD. Tedaj je bila končana velika čistka, v kateri so bili likvidirani stari boljševiki. Po običaju v SZ je bila prva dolžnost novega šefa, da likvidira svojega predhodnika in z njim vred njegove inkvizitorje. To delo je z uspehom izvršil. Dal je ubiti »podivjanega« Ježova.

Berijevim »uspehom« prištevajo danes med drugim tudi usodo nemških komunistov, ki so se zatekli v SZ. Berija jih je 1939. leta predal na milost in nemilost Hitlerju. (O tem je naš list že poročal, op. ur.) Prav tako sodi pokolj poljskih oficirjev v Katynskem gozdu v njegovo kariero. Likvidiral je čečenoinguško republiko in republiko krimskih Tatarjev. Ob tej priliki je bilo preko 700.000 ljudi pregnanih v Sibirijo. Sodeloval je pri ukinjenju avtonomne oblasti Židov — Birobejdžan. Na vesti ima serijo procesov v satelitskih državah in na koncu odkritje zarote »belih halj«, kar pa se je pozneje spremenilo v protiudarec.

Lavrentij Berija je bil rojen pred 54 leti na Kavkazu ob Črnem morju, v gruzijski republiki. V komunistično partijo je vstopil z 18. leti. Študiral je na tehnični visoki šoli in postal inženir za visoke gradnje. S Stalinom je sodeloval na Kavkazu že pred oktobrsko revolucijo. Od leta 1922 je bil v sovjetski tajni varnostni službi. Preden je prišel na položaj šefa NKVD, je bil 15 let šef GPU v Gruziji. V tem času je bil tudi sekretar gruzijskega CK in neomejen vladar te republike. Tedaj je bil Berija v Rusiji nepoznana osebnost, Stalin pa je dobro vedel, koga bo postavil, ko bo potrebno, za šefa tajne policije.

Ko je po prihodu na položaj šefa NKVD likvidiral svoje nasprotnike, je v teku leta 1939 pričel izpuščati na svobodo tisoče zapornikov. Zaradi tega je prevladovalo mišljenje, da bo Berijev prihod omilil teror v SZ. Vendar ta iluzija ni dolgo trajala.

Istočasno kot šef NKVD je postal komisar in kasneje minister za notranje zadeve. Na tem položaju je ostal do delitve notranjega ministrstva na ministrstvo državne varnosti in na ministrstvo za notranje zadeve. Berija je ostal le minister državne varnosti in šef NKVD. Pod njegovim vodstvom so bile vse organizacije državne varnosti v Sovjetski zvezi. Kot član Vrhovnega sovjeta v domovinski vojni se je skupaj s Stalinom in Molotovom brigal, da bi mobilizirali vse razpoložljive sile za fronto. Leta 1943 je postal maršal in bil odlikovan z redom Lenina. Nekaj časa je celo veljal za Stalinovega naslednika; v aparatu državne varnosti pa je pomenil isto kot Malenkov v partiji.

Po Stalinovi smrti je postal drugi član triumvirata, ki je vodil SZ. Bil je podpredsednik vlade. Istočasno je bil MGK, ki je nadzorni organ za celokupni državni aparat in šef MGB — vohunske in kontrašpijonažne službe. Poleg vseh teh funkcij pa je Berija vrši vlogo »diktatorja« satelitskih vlad in organiziral tako zvano »kremeljsko peto kolono« na svetu. Še za Stalina je bil postavljen za glavnega kontrolorja pri raziskovanju atomske energije.

Prvi potres je Berija doživel že letos aprila, ko so bili izpuščeni iz zapora »zdravniki - zastrupljevalci«, ki jih je dal po Stalinovem ukazu in svoji iniciativi januarja 1953 pozapreti.

Berija

Aretacija Berije pomeni začetek velikega obračuna. To je okrepitev ali oslabitev ene ali druge frakcije v sistemu sovjetske birokracije. Brez dvoma bo imela globlji pomen za nadaljni razvoj dogodkov v SZ in v satelitskih državah, verjetno pa bo vplivala tudi na mednarodni položaj.

V moskovskih diplomatskih krogih so mnenja, da bo sovjetska vlada nadaljevala s politiko popuščanja v mednarodnih odnosih. Prav tako je več znakov, da je vlada osredotočila napore za zboljšanje življenjskega standarda, znižanje cen itd. Lahko pričakujemo, da se bodo Sovjeti še naprej trudili, da bi prepričali svet o svoji želji za zmanjšanje politične napetosti. Opazovalci menijo, da je bila Berijeva dejavnost res sabotaža take sovjetske politike.

Nagrade izžrebane!

Lepe in praktične nagrade, ki jih je razpisalo trg. podjetje »Tkanina« v Kranju, so zvabile mnogo ljudi, da so posegli po svinčnikih in začeli reševati precej težki križanki. Posebno pri prvi je marsikdo dodobra zgrizel svinčnik. Vendar smo dobili rekordno število rešitev — skoraj trikrat več kot običajno. Med njimi so bile, seveda, tudi napačne. Samo za prvo nagrado — otroški voziček — je morala komisija pregledati 6 križank, da se je končno sreča vendarle nasmehnila tovarišici **Mariji Koščakovi** iz št. Vida-Vižmarij št. 213. Druge nagrade pa je žreb naklonil naslednjim bralcem našega lista: **Tonček Benda** bo lahko izbral v poslovalnicah »Tkanine« 3,5 m svile za žensko obleko, **Dušan Mauer** iz Šk. Loke bo dobil moško srajco, **Drago Rozenberger** in **Albin Žagar** iz Kranja pa vsak po 3 pare moš. nogavic, **Miri Aichholcer** iz Radovljice in **Ignacu Cudermanu** iz Kranja bomo leto dni brezplačno dostavljali naš časopis.

Zadnjima dvema nagrajencema bomo pričeli pošiljati list z današnjo številko. Ostali nagrajenci pa se bodo morali oglasiti v poslovalnicah »Tkanine« v Kranju, da izberejo dobitke.

ZANIMIVOSTI PO ŠIRNEM SVETU

Miniaturni radijski oddajnik ameriške policije. Ameriška policija je dobila nov tip miniaturnega radijskega sprejemnika in oddajnika, ki ji omogoča stalno zvezo s svojo centralo, celo, kadar policaji patrulirajo po ulicah. Energijo dobiva oddajnik iz baterij, ki so zelo slične žepnim svetiljkam. Radio oddaja in sprejema na daljavo 8 km. Zanj se prav posebno zanimajo novinarji.

Najmanjše letalo preletelo Atlantik. Pred nekaj dnevi je na Škotskem pristalo majhno letalo, ki je preletelo Atlantski ocean. Pilot, urar Peter Gluckmann, po rodu Nemec, je vzletel v San Franciscu in je letel do Škotske nekaj dni.

Letalo je dolgo komaj 10 metrov in ima motor z 90 konjskimi silami, torej nič močnejši kot navaden avtomobilski motor.

Največja garaža na svetu. V Chicagu so zgradili največjo avtomobilsko garažo na svetu. Ta gigantska trinadstropna stavba leži pod zemljo; avtomobili lahko zapeljejo vanjo z glavne prometne žile v Chicagu. Sprejme pa naenkrat 2359 avtomobilov.

Največja miniaturna flota. Pomorski kapetan Harry Sigler je v 15 letih izdelal 53 miniaturnih modelov različnih ladij, od velikih bojnih brodov, do najmanjših rešilnih čolnov.

Tropska vročina na Norveškem. Pred kratkim je bila na Norveškem prava tropska vročina. Na zahodni obali je bilo v senci 32 stopinj Celzija, kar je za te kraje nekaj neobičajnega. Take vročine na Norveškem ne pomnijo.

Nova ekspedicija. Ameriški admiral Richard Byrd pripravlja novo ekspedicijo na Južni pol. Ekspedicija bo odšla na pot le v primeru, „če bo mednarodni položaj to dopuščal“. Tako je namreč izjavil novinarjem ta slavni raziskovalec tečajev.

Ura, ki se ne navije. Švicarji so konstruirali uro, ki se nikoli ne navije. Pravzaprav se navije sama z energijo, ki jo dobi od svetlobe. Ta energija poganja mikromotor, ki deluje preko zobatega kolesa na mehanizem za navijanje. Enourna dnevna svetloba zadostuje, da teče ura 24 ur.

Tajinstvena ptica. Po povratku ekspedicije z Mount Everesta je vodja skupine izjavil, da je bila poleg obeh osvajalcev na vrhu tudi neka ptica, ki je krožila nad obema alpinistoma. To je prvo živo bitje, zapaženo v višini 8.000 metrov.

Tajinstvena ptica ima ogromna krila in ne spada niti v eno doslej znano vrsto višinskih ptic. Dve slični ptici so opazili tudi v zadnjem taborišču, v višini 8.000 metrov.

Preveč žensk. V Nemčiji je zelo veliko nesorazmerje med moškimi in ženskami. Po rezultatih zadnjega ljudskega štetja je v Vzhodni Nemčiji 7,5 milijona moških in 9,7 milijona žensk. Zahodna Nemčija pa ima 48,5 milijona prebivalcev in sicer 23 milijonov moških in 25,5 milijona žensk. Skupno je torej 4,700.000 žensk več kot moških. Nesorazmerje je sicer tudi v drugih evropskih državah, vendar ne tako veliko. V Franciji n. pr. je „samo“ 1,635.000 več žensk kot moških.

Po 38 letih bodo prejeli pisma. V nizozemskem mestu Mashrictu so pred nedavnim našli 2.000 pisem iz 1915. leta, ki niso bila odposlana naslovnikom, t. j. belgijskim in francoskim vojakom v I. svetovni vojni. Iz neznanih vzrokov so pisma ležala 38 let na podstrešju neke hiše. Nizozemske oblasti so jih odstopile belgijski pošti, ki se je odločila, da pisma razpošlje naslovnikom. Vprašanje pa je, če so še živi in če jih bodo našli.

Rezultati arheoloških izkopavanj v Kranju

Letošnje leto je napisalo novo stran v zgodovinsko knjigo mesta Kranja. Skromnim najdbam v začetku aprila je sledil izkop enega največjih staroslovanskih grobišč v Sloveniji — kranjske metropole s preko 300 skeleti.

Rezultati izkopavanja na Titovem trgu, ki ga je izvršila arheološka ekipa Narodnega muzeja v Ljubljani pod vodstvom ravnatelja dr. Jožeta Kastelica in ob sodelovanju arheologov tov. Berceta in tov. Šribarja, so pomembni tako za zgodovino mesta Kranja kakor tudi za vso slovensko, in upamo si trditi, da v neki meri tudi za vso staroslovansko arheologijo v alpskem prostoru. Glede na šovinistične trditve nekaterih nemških raziskovalcev Kranja pa je zrastel tudi njih politični pomen. Da je izkopavanje dvignilo zanimanje za zgodovino naših krajev pri širokih ljudskih množicah, pričajo trume obiskovalcev, ki so si prihajale dnevno na Titov trg ogledovat najdbe. Prav zgodovinskega slona v opekarni Bobovk pri Kranju in zobe neznane prehistorične živali v gramozni jami pri Naklem rezultat povečanega interesa med našimi delovnimi ljudmi za preteklost naše zemlje, ki ga je vzbudila prav letošnja arheološka akcija. Zato upamo, da bodo spomeniško-varstvene komisije in odbori, ki se te dni formirajo v Kranju in okolici, našli letos bolj pripravljena tla za svoje delo kot lani.

Zgodovina mesta Kranja je do sedaj zaman iskala z dokazi podprt vmesni naselitveni člen med odhodom Langobardov v Italijo (grobišče na Lajhu) in prihodom frankovskih fevdalcev v naše kraje. Nekateri nemški zgodovinarji so spretno izkoristili praznino, trdeč, da se je germanski element v Kranju obdržal prav do prihoda Nemcev. Letošnje najdbe so do kraja ovrgle take in podobne trditve in jasno dokazale obstoj močne slovanske naselbine na kranjskem pomolu že v 7. oz. 8. stoletju.

Številni okraski, najdeni v grobovih, govorijo za ekonomsko dokaj močno in kulturno sorazmerno visoko razvito naselje. Po številu prednjačijo obsenčni obročki. Slovani so jih nosili v laseh, ali pa jih morda pripenjali na trak ob senceh. So srebrni in bronasti ter najraznovrstnejših oblik. Spenjajo se na več načinov. (Pogosta je tako imenovana »Spentlja.) Večkrat nadomesti sponko ornament ali plastično poudarjen zaključek stikajočih se krakov. Posebno lepi so obročki z barvano stekleno jagodo. Steklo, o tistem času redkost, so uporabljali za okras, kakor mi danes drage ali poldrage kamne.

Prstanov je preko 50. Podobni so našim, le da so iz bronа. Nekatere je mogoče, ker so prerezani, prilagoditi debelini prsta. Po obliki izstopata posebno dva, ki sta okrašena s kamnom. Le-tega pogosto nadomesti ornament — geometrični ali rastlinski.

Kranjsko grobišče slovi predvsem po uhanih. Imajo obliko polmeseca. Arheologija jih imenuje uhane luničastega tipa. So značilni za tako imenovano ketlaško kulturo (9. in 10. stol.), v katero sodi večina kranjskih najdb. Skoraj vsi so bogato ornamentirani. Edinstveni motiv dveh živali, ki je hkrati prvi primer prepletajoče živalske ornamentike pri nas in kaže na živahne zveze z zahodnoevropskim umetnostnim snovanjem. Pri nekaterih nadomesti gravuro emajl. Prav ti so morda najlepši, kar jih pozna ketlaška kultura. Izjema sta uhana tako imenovanega belobrdskega tipa v obliki grozda, ki je značilen predvsem za vzhodne slovenske pokrajine. **Prava rariteta in morda najpomembnejša najdba letošnjega izkopavanja je trojica srebrnih uhanov, ki jih arheologija uvršča v najstarejšo slovansko kulturo — kesteljsko. Pomembni so v prvi vrsti za zgodovino Kranja, saj dokazujejo obstoj slovanske naselbine že v 7. oz. 8. stoletju.**

Na okroglih ploskvah številnih broš je bilo dovolj prostora za figuralni okras: v bron vrezani ptici ob drevesu življenja, orel itd.

Med železnimi predmeti je najpogostejši nož. V prsnem košu skeleta št. 223 smo našli dobro ohranjeno železno ost puščice.

Končno ne smemo pozabiti ogrlic iz raznobarvnih steklenih jagod, številnih sponk, bronastih za obleko in železnih za pasove.

Na skromnih ostankih keramike najdemo motiv valovite črte v več inačicah, krog s križem itd.

Grobovi segajo v globino v več plasteh, kar nam je polog okraskov služilo kot opora pri časovni opredelitvi posameznih skeletov. Grobne jame so včasih obložili s kamni oz. lesom.

Za zgodovino Kranja enako važna je najdba prazgodovinske naselbine na istem prostoru. Številni ostanki hišnega lepa, s katerim so pred 2500 leti najstarejši prebivalci Kranja obmetavali pletene stene svojih hiš, ter ostanki ognjišč in loncev prepričljivo govore za ilirsko selišče. Verjetno pripada isti epohi tudi konkavna bakrena ploščica z vrezanimi, do danes še nepojasnjenimi znaki: črticami, pikami in stresicami. Pod njim stoji primitivno oblikovana človeška figura s soncem na desni. S podobnimi znaki je pokrita tudi kamnita, žal le fragmentarno ohranjena kamnita plošča.

Obseg ilirskega gradišča bodo določile že planirane raziskave v prihodnjih letih. V zvezi s predzgodovinsko epoho mesta naj omenim le malo raziskano grobišče pri Prahovi vili in najdbo halštatskega orožja na vrtu Rangusove hiše.

Letošnji poizkusni kopi na Pungertu niso prinesli zaželenega rezultata. Pričakovanih ostankov arhitekture ni bilo. Kje je n. pr. stala naselbina Langobardov, katerih grobišče s 750 grobovi je pred desetletji odkril na Lajhu kranjski domačin, arheolog Valter Schmid, ostane še vedno uganka. Tudi o rimskem selišču oz. utrdbi ne vemo dosti več, čeprav je bilo pred leti najdeno na Titovem trgu nekaj grobov in čeprav smo v letošnjem letu v bližini cerkve naleteli na številne rimske novce in fibule. Ni dvoma, da bodo bodoča izkopavanja iztrgala Kranju še marsikatero skrivnost in tako osvetlila temne strani njegove zgodovine.

Omembe vredni so številni predmeti, najdeni v vrhnjih plasteh starega pokopališča ob župni cerkvi. Stilno pripadajo obdobju baroka. To so devotionalije, spominki, ki jih je kranjski meščan kot romar prinesel iz raznih božjepotnih krajev Evrope. Tu so svetinjice iz Rima, Padove, Assisija, Vidma, Marijinega Celja, ki ga omenja tudi Prešeren, Salzburga itd. Nekatere so umetnostno zelo pomembne in tudi ikonografsko izredno zanimive. **Ta zbirka je danes največja v Sloveniji in verjetno v vsej državi.** Prezreti ne smemo številnih predmetov vsakdanje rabe: gumbov, bucik, naprstnikov, zaponk itd., najdenih v isti plasti, ki predstavljajo v kulturno-zgodovinskem pogledu precejšnjo redkost.

Izkopavanje na Titovem trgu je vodilo tudi do odkritja poznosrednjeveške livnice za zvonove, o kateri je naš list že poročal.

Arheološko raziskovanje je za letos zaključeno. Naslednjo pomlad bomo preiskali še ostali okoliš župne cerkve in izvršili nekaj poizkusnih kopov tudi v drugih predelih mesta. Letošnji rezultati opravičujejo naše bodoče delo, s katerim se bo Kranj v arheološkem pogledu nedvomno dvignil med najpomembnejša srednjeevropska mesta in si s tem na široko odprl tudi vrata turizmu.

Ob koncu bi se rad v imenu Arheološke ekipe Narodnega muzeja v Ljubljani in Mestnega muzeja v Kranju, kjer bodo izkopani predmeti shranjeni, zahvalil vsem onim, ki so nam pri delu kakorkoli stali ob strani, v prvi vrsti Ljudskemu odboru mesta Kranja, ki je izkopavanje z vso uvidevnostjo gmotno in moralno podprl in ga ves čas z zanimanjem spremljal.

Del zbirke bo od 1. avgusta dalje razstavljen v Osnovni šoli v Kranju v okviru Gorenjskega gospodarskega sejma.

Cene Avguštin

Rdečo, belo ali zeleno?

Pri kranjskih tabornikih v Martuljku

Dvaindevetdeset jih je sedelo v nedeljo zvečer na »udobnih« sedežih — debelih, v krogu položenih hlodih ob tabornem ognju, ki so ga zakurili pred dobrim tednom in, kakor pravijo, ne bo ugasnil, dokler ne zapuste tabornega področja.

Spored je bil pester. Pol za šalo pol zares. Med pevskimi točkami vsega zbora in posebej kvinteta »Srakac«, pod vodstvom dirigenta Jake, je povedal Završnikov iz Kranja več krepkih. Vsi so se mu zahvaljevali z glasnim »mmmmmm«. Taborniki ne dajejo priznanj s tleskanjem rok. Tleskajo le pri spuščanju »raket«.

Tov. Vlado stoji tik ob tabornem ognju in vprašuje: »Kakšno bomo spustili, rdečo, belo ali zeleno?« Mnenja so deljena, končno se odločijo za rdečo.

Tlesk na desno, pa na levo, zopet na desno... Vedno hitreje posnemajo vsi vodjo in končno zažvižga raketa tako hitro v zrak, da je nobene oči ne opazijo, čeprav jo vsa ušesa slišijo.

Tabor v Martuljku je prav prijetno urejen. Vodja tovariš Klojčnik ima že petindvajsetletno prakso za seboj, zato gre pri njem vse kakor na tekoči trak. Kljub temu so letos težave, ker je premalo »delovne sile«. Letošnji taborniki so namreč najmlajši, kar jih je kdaj imel. Večinoma so dijaki nižjih gimnazij, učenci osnovnih šol, nekaj je predšolskih otrok, dveletna Majda pa spada še k predpredšolskim.

Na prostrani, od gozda obdani livadi, se sveti petnajst belih in zelenih šotorov, razpostavljenih v polkrogu. Med njimi gori večni taborni ogenj, v katerega bulji iz daljave »pristna sova« iz pristnega smrekovega lubja. Vsa livada je čista kot parketni pod. Dežurna sta odgovorna za čistočo vsega področja prav do Save.

Pokukal sem v notranjost šotorov. Spalnica, tgralnica, učilnica, delavnica — vse pod eno streho. Povsod najlepši red in čistoča. Vsaka skupina si je po svoje uredila notranjost. Prisežem, smledniški fantje so, kar se reda tiče, prvi.

Vsako jutro in vsak večer je zbor. Zjutraj načrt za delo, zvečer obračun. Danes so ga tisti, ki so prezgodaj prišli s sprehoda, polomili. Samovoljno so se vrnili. Jurček je glavni krivec. Kolenčev France nosi od poldneva obvezane prste. Na sprehodu je zgrabil polha, ki je silil v premajhno luknjo, za rep. Ko ga je izvlekel, mu je dal polhek pošteno »injekcijo«. Tabor ima svojega medicinca, ki ima v šotoru celo apoteko in za vsakega primerno zdravilo.

Letos je težko za slamo. Zato so taborniki prav danes združili lepo s koristnim. S sprehoda so prinesli za velik kup praproti. Malo bolj mehko ležišče nikomur ne škoduje.

Drvarnica je vedno polna. Kuhinja deluje pod vodstvom tov. Dragice brezhibno. Sobotnih žgancev, ki jih je sam vodja tabora posul z ocvirki, nikoli ne bom pozabil.

Vprašal sem tabornika, kako je zadovoljen s hrano. »Dobra je«, je dejal prvi, drugi pa je dodal: «In dosti jo je.« Jaz pa pravim še: »In poceni je!«

Delo, zabava, dobra hrana, voda, sprehodi in čist zrak dajejo našim malim moči za daljšo dobo. Marsikaj bodo vedeli povedati ti fantje in dekleta, ko se po petindvajsetih dneh vrnejo.

Mamica pa, ki se je ob odhodu na železniški postaji v Kranju premislila in poslala hčerkico s prtljago vred nazaj, prihodnje leto prav gotovo ne bo tega več storila in otroka prikrajšala za vse, česar so deležni otroci, ki sem jih v nedeljo videl pri spuščanju rdeče »rakete«.

Za vroče poletne dni ob morju

Parfumiranje

Nevsiljiv vonj po parfumu dokazuje kulturo tistega, ki ga uporablja. Ker se večina naših žena rada odišavi, se mi zdi prav, da se tudi o tem nekoliko pomenimo.

Ženske se parfumiramo iz dveh razlogov: prvič zato, da izpopolnimo svojo toaleto in privlačnost, drugič pa, ker je nam samim prijetno, če se širi okoli nas ugoden vonj, ki osvežuje. Vendar bodimo pri uporabi dišav previdne. Močnega in ostrega vonja marsikdo ne prenaša, zato lahko s pretirano uporabo parfumov in kolonjskih vod dosežemo prav nasprotni učinek, kakor si ga želimo — tiste, ki bi jim rade ugajale, bomo odbile. Razen tega je važno tudi, kdaj bomo uporabile kakšen parfum ali kolonjsko vodo. Ženska, ki ima okus, se ne bo dopoldne nikoli odišavila z močnimi in sladkobnimi dišavami, ki jih pa lahko uporablja zvečer. Še manj bo take dišave uporabljala za službo ali šport, kjer zadostuje blaga kolonjska voda — lavendel ali jasmin.

Čeprav so različne umetne dišave cenejše od pravih cvetličnih, žrtvujmo raje nekoliko več in si kupimo parfum iz vrtnic, vijolic ali šmarnic, ki blagodejno vpliva na okolico.

Za kratek čas

V restavraciji

Gost: »Prosim svinjski kotlet?«

Natakar: »Žal ga ni več.«

Gost: »Potem telečjo pečenko.«

Natakar: »Je tudi ni več«.

Gost: »Dajte mi, prosim, moj plašč!«

Natakar: »Na žalost tudi tega ni več.«

Dopisujte v „Glas Gorenjske“

Nespečnost

Manj uživanja alkaloidnih pijač

Nespečnost se običajno pojavlja pri ljudeh, ki jih muči arterioskleroza, astma (naduha) ali nevrastenija. Lahko pa je tudi posledica infekcijskih bolezni.

Če gre za nespečnost kot posledico bolezni, jo je mogoče odpraviti z zdravljenjem bolezni. Drugače pa je pri živčno razrvanih ljudeh. Ti naj ne uživajo ruskega čaja, turške kave, njihove večerje naj bodo skromne. Zvečer naj se ne mučijo z duševno napornim delom, niti ne berejo razburljive literature. Nevrastenike obide navadno zvečer nerazumljiv strah, prav ko bi morali zaspati. Taki ljudje naj z voljo odvrnejo vsako misel, ki bi jih utegnila vznemiriti.

Če gre za nespečnost, ki se redno ponavlja zvečer ali v odrejeni nočni uri, si poskusimo pomagati s toplo kopeljo nog, preden gremo spat. Dobro je, če si damo na noge alkoholne obkladke in sicer od kolen do stopal, nekaterim pa bo pomagala topla kopel vsega telesa. Po kopanju se moramo dobro sfrotirati in takoj leči v toplo posteljo. Priporočljivo je, pred spanjem popiti kozarec mleka ali sladkane vode, baldrijanov čaj ali čaj iz pomarančnega cvetja oziroma listja. Nekaterim koristi čaša ne preveč hladnega črnega piva.

Različna močnejša uspavalna sredstva jemljimo samo po zdravnikovem navodilu, kajti ta sredstva ne delujejo na vse enako, drugič se jih lahko organizem tako navadi, da ne učinkujejo več, tretjič pa redno jemanje narkotičnih sredstev živcem močno škodi.

Večkrat je nespečnosti konec že, če menjamo kraj. Vedeti pa moramo, da redkejši zrak v hribih pogosto povzroči nespečnost. Zato višje ležeči kraji niso za tiste, ki trpe na nespečnosti.

Kdaj človek največ zmore

Umljivo je, da človek, razen v nekaterih izjemah, telesno več zmora v mladosti, kakor v kasnejših letih. Docela drugače pa je vprašanje glede njegovih duševnih sposobnosti.

Če izvzamemo zgodaj zrele in čudežne otroke, ki nas pa kasneje v večini primerov razočarajo, potrebuje duševno ustvarjajoči človek za svoj razvoj precejšnjo življenjsko dobo. Tako je večina znanstvenikov, ki so prejeli Nobelovo nagrado, že prekoračila 50. leto. Ne smemo pa pozabiti, da so spisali že v zgodnjih mladostnih letih: Goethe svojega »Wertherja«, Schiller »Razbojnike« pa tudi Kleist, Mozart, Buechner in drugi so ustvarili svoja dela še prav mladi.

Toda Goethe je napisal šele pri 60. letih svoje znamenito delo »Wahlverwanderschaften« s 70. leti pa je končal »Wilhelm Meisters Lehr- und Wanderjahre«, medtem ko je na svojem »Faustu« delal skoro do svoje smrti.

Pisatelj Stifter je pisal dragocene knjige med 52. in 62. letom svojega življenja, Beethoven pa je kot 55-letni mož skomponiral Deveto simfonijo in več kvartetov za lok. Verdi je napisal svoje najlepše opere, ko je že prekoračil 60. leto, »Falstaffa« celo pri 80. letih.

S seznamom znamenitih del, ki so jih ustvarili veliki duhovni na svoja stara leta, bi lahko nadaljevali. Pomislimo samo še na Michelangela, ki se je pri 72. letih čutil še vedno sposobnega, da je prevzel gradnjo cerkve sv. Petra v Rimu; Tizian je še kot stoletnik slikal, spomnimo se na Rembrandta, ki je največ ustvaril med 50. in 60. letom. Podobno potezo najdemo pri znanstvenikih kot sta bila Roentgen in Helmholtz.

Praktični nasveti

Varčna gospodinja ve, da se jed v pokriti posodi dosti hitreje skuha in da so mnoge jedi tudi boljše, če se dušijo v lastnem soku. Vendar pa je nekaj jedi, ki jih moramo kuhati v nepokriti posodi. Zelenjava bo ostala tudi med kuho zelena, če posode ne bomo pokrili, rezancev, svaljkov in žličnikov pa ne pokrivamo zato, da nam med vretjem ne prekipijo.

*

Če se nam zde omake ali juhe preredke, ne delajmo ponovno prežganja, temveč zmešajmo nekoliko bele moke z vodo in jo dodajmo jedi. Pazimo pa, da ne bo ostala moka v kepicah!

*

Limonove lupinice, ki smo jim odstranile belo plast, namočene dva do tri tedne v alkoholu, so odličen ekstrakt za liker.

*

KIS V GOSPODINJSTVU

Meso bo dalj časa sveže, če ga bomo zavile v krpo, namočeno v kis, in ga shranile na zračnem prostoru.

Zelenjava ne bo pri kuhi izgubila barve, če ji dodamo malo kisa.

Črni madeži na krompirju bodo izginili, če bomo med kuho dodale malo kisa.

Preproge in tapetna blaga bodo spet sveže barve, če jih boš zdrgnila s krpo, prepojeno s kisom.

Madeže od apna bomo odstranile, če bomo blago nekajkrat prekuhale v okisani vodi (seveda ne sme biti blago barvano).

Olivno olje, pomešano s kisom, je odlično sredstvo za čiščenje **pološčenega pohištva**. Potem ko pohištvo zdrgnemo s krpo, namočeno v to mešanico, ga ološčimo z mehko volneno krpo.

Pisano perilo ne bo zlepa zbledelo, če ga bomo splakovale v okisani vodi.

Mlinico bomo povsem odstranile z **las**, če bomo pri splakovanju glave dodale v zadnjo vodo nekoliko kisa.

Voda, namenjena za kopel, bo mehkejša, če ji bomo dodali nekoliko kisa.

Če dodamo vodi, v kateri kuhamo **ohrovt ali sladko zelje**, nekoliko kisa, se ne bo širil po stanovanju neprijeten vonj po omenjeni zelenjavi.

Zakleta hiša

6

Ariel Kassack:

Bert položi knjigo na mizo in pokaže na formulo, As_2O_3. Sledilo je pojasnilo, da je arzenik bel, brez vonja, strupen. Navedena je bila tudi doza, ki povzroči smrt. Ta stavek je bil podčrtan z rdečim pastelom.

S tujim glasom se izvije iz Evice:

— Jack hoče umoriti Margo. —

— Neumnost, — zamrmra Bert. — Samo čas nama bo pomagal, da odkrijeva vsaj delček resnice. —

— Bert, moja sestra se boji, da bo morala umreti. In vendar se je vedla, kot da bi — ničesar ne vedela. Dela se, kakor da bi ne verjela. In Jack, ali se spominjate, kako je bil srečen na poročni dan? In potem ko sta se vrnila s potovanja, še bolj. — Evica je šepetala! Bert, zmešalo se mu je. Postal je nevaren. —

— Ne razburjajte se, Evica! Pazila bova, opazovala! Ne zinite nikomur besedice! Naj ostane med nama! —

— Bert, morate mi pomagati, da Margo rešim. Vi to znate, vi ste tega vajeni. Prosim vas, pomagajte mi! —

— Bom, dušica, seveda bom! Samo, priporočam vam skrajno opreznost. Ne smete se izdati z nobeno besedo, ne s pogledom, ne z napačno gesto. Nikomur ne smete zaupati besedice, niti gospodu sodnemu pripravniku. —

— Njemu bi ne mogla, saj ne spada k družini. —

— Jaz tudi ne. —

— Ah, Bert, saj veste, da vam zaupam bolj kot sebi! —

— Evica, poslušajte! Postanite moj zaupnik: Nadomeščajte vselej, ko me ne bo, moje oči in ušesa! Bodite vedno v Margini bližini, opazuje Jacka. Povejte mi vse, kar bi se dogodilo. In čimpogosteje me vabite na družinske sestanke! —

* * *

Stopila sta na cesto.

— Bila sem nespametna, da sem se tako prestrašila, — reče Evica. Smehljaje je pogledala detektiva. — Sedaj se mi stvar ne zdi več tako strašna. Tako lepo je pod tem drevesom v tej čisti mesečini. Veste, da ste zelo lep mož, Bert... —

— Zakaj ga potem — za vraga — ne poljubiš, — zagrmi zamolkel moški glas iz teme.

— Romi! — Evica skoči v senco drevesa. Od tam je slišati njen trmasti glas:

— Pa reci, da ni lep, če moreš! —

Gospod King se je nasmehnil.

— Lažnjivka! Le skrivaj se, imaš slabo vest! — je zaklical Romi in končno prišel na svetlo.

— Ne skrivam se, — je enako močno odgovorila Evica in skočila predenj.

Bert ju je z dopadenjem opazoval. Stala sta si nasproti kot dva bojevita petelina.

— Nisi šla spat? —

— Sedaj pojdem. —

— Rekla si, da te boli glava, da bi se me odkrižala. Zato, ker si imela sestanek s temle pisunom! —

— Nisem ga imela. —

— Res je, potrdi mirno King.

— Vi molčite! — zatuli Romi. Ne vtikajte se v zadeve drugih, sicer vas položim kakor ste dolgi in široki sem na sredo ceste! —

— Eva, končajva, — se obrne Romi k deklici. — Povej, me maraš ali me ne maraš? —

— Sedaj ni čas, da bi ti odgovarjala. —

— Dobro, med nama je vse končano, zapomni si! — zarohni Romi.

Bliskovito se Evica obrne in steče proti domu.

— Osel, — reče Bert in odkoraka za njo.

* * *

Naslednjega dne je Evica kuhala trmo in ni hotela iz svoje sobe. Pač pa je Marga povabila Berta na kosilo. Bili so sami: Marga, Jack in Bert. Jack je govoril o politiki. Marga je bila naravnost čudovita. Bert jo je z vso pozornostjo poslušal in opazoval, vendar ni mogel zaslediti niti senčice pretvarjanja. Oba novoporočenca sta bila videti popolnoma srečna.

Naenkrat priteče Evica z glasnim, veselim pozdravom:

— Marga, ne bi privoščila par jajčk ubožici, ki umira od gladu? Dober dan vsem skupaj! Nikar ne mislite, da doma ni bilo zame kosila! Toda hotela sem pogledati, kako se imata naša dva golobčka v svojem gnezdecu. —

— Veš, dragica, da si zrasla? Daj, pokaži se! — zakliče Jack. — O, čudo in pol! Ali veš, da si postala lepotica? Bert, kar nevoščljiv sem vam! Če bi bil še samec, ta hip bi se zaljubil v svojo svakinjo. —

Bert je opazil senco na Marginem obrazu.

— Grem pogledat v kuhinjo, kako je z jajčki, — reče Marga in smehljaje se odide.

Medtem nekdo pozvoni. Bil je pismonoša. Jack se je vračal počasi, kot da bi spotoma bral. Njegov obraz je pokrivala taka bledica, da se je zdel naravnost zelen. Strmel je v odprto pismo in se ni zavedal, da ga pozorno opazujeta dva para oči. Po trenutku oklevanja se hipoma obrne in steče v spalnico. Bert in Evica sta slišala, kako je zaloputnil vrata za seboj. V hipu je bil Bert v veži, ga se je kmalu vrnil:

— Vrata je zaklenil! —

— Kje je Jack, — vpraša Marga, ko se vrne v sobo.

A Jack se je kmalu vrnil. Bil je še vedno bled, vendar že miren. Oblekel je bil plašč.

— Pozno je, moram v banko. —

Naglo je odšel.

Čez pol ure sta se Bert in Evica sešla v gozdičku.

— Marga se bo ravnokar odpeljala v mesto. Morava dobiti pismo! — reče Evica.

Ljudski odbor
mestne občine Jesenice

čestita k
DNEVU VSTAJE slovenskega ljudstva
vsem delavcem jeseniške železarne in drugih
podjetij ter vsemu delovnemu ljudstvu naše
mestne občine z željo, da še bolj strnemo
naše vrste v borbi za socializem.

Doma in v tujini slovijo vezenine in čipke, ki jih proizvaja

Tovarna čipk in vezenin, Bled

Borbeni pozdrav vsem delovnim ljudem ob **DNEVU VSTAJE**
slovenskega ljudstva

Delovni kolektivi elektrarn

HE Moste, HE Savica,
HE Završnica, HE Kranjska gora

čestitajo k **Dnevu vstaje** vsem delovnim ljudem naše republike

---

Delovni
kolektiv

Tovarne usnja, Kamnik

pošilja k DNEVU VSTAJE vsem delovnim ljudem borbeni
socialistični pozdrav

Mesarsko podjetje OZZ, Kranj
sedež Naklo

čestita svojim odjemalcem **k DNEVU VSTAJE.** — Izdeluje priznano kvalitetne mesne izdelke in se toplo priporoča za nadalnji nakup.

Ob borbenem prazniku
našega delovnega ljudstva —

Dnevu vstaje

iskreno čestita delovni kolektiv

Standarda
tovarne usnja v Kranju

DELOVNI KOLEKTIV

Elektro
Žirovnica

čestita k **DNEVU VSTAJE** vsem odjemalcem in jim želi polno uspehov pri nadaljnji graditvi naše socialistične republike.

Ob Dnevu vstaje

želi vsem delovnim kolektivom novih delovnih zmag, delovni kolektiv

Tovarne sanitetnega materiala
Domžale

Delovni kolektiv **tovarne upognjenega pohištva**

Stol
Kamnik

pošilja ob **DNEVU VSTAJE** iskrene čestitke vsem delovnim kolektivom Slovenije

---

Mestna šivalnica, Kamnik

čestita k DNEVU VSTAJE
Izdeluje moške in damske obleke po najnovejših krojih. — **Cene konkurenčne!**

Delovni kolektiv

Tiskanine
Kranj

iskreno čestita
vsem delovnim kolektivom širom
po naši domovini k

22. juliju - Dnevu vstaje

želeč,
da bi bili vsi budni čuvarji
pridobitev
narodno-osvobodilne vojne in
zavedni borci
pri graditvi socializma

TEKSTILNA TOVARNA
TEKSTILNA
KRANJ

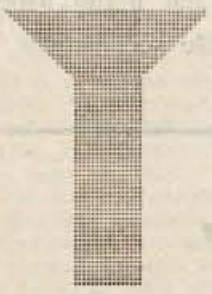

čestita ob

Dnevu vstaje

vsem delovnim kolektivom in vsem delovnim ljudem ter jim želi čimvečjih uspehov pri graditvi socializma

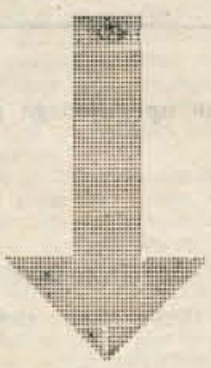

Obiščite naš paviljon na

„Gorenjskem sejmu"

od 31. julija do 10. avgusta in prepričajte se o naši pestri izbiri in kvaliteti izdelkov.

Delovni kolektiv

„Komunala" Kranj

čestita k

DNEVU VSTAJE

vsem delovnim kolektivom v Kranju ter jim želi v borbi za dvig življenjskega standarda našega delovnega človeka čimveč uspehov.

DELOVNI KOLEKTIV

Gostinstva Kranj

s svojimi 12 obrati v Kranju čestita vsem gostom k **DNEVU VSTAJE.** — Toplo se priporočamo še v nadalje

---

DELOVNI KOLEKTIV

Bombažne predilnice in tkalnice Tržič

čestita ob **DNEVU VSTAJE** — 22. juliju

vsem borcem NOV in delovnim ljudem Slovenije.

KOLEKTIV

ELEKTRARNE SAVA

in električne remontne delavnice čestita k

Dnevu vstaje!

DELOVNI KOLEKTIV TOVARNE ČEVLJEV

„Ljubelj" – Tržič

pošilja iskrene čestitke k **DNEVU VSTAJE** vsem delovnim ljudem in se obenem priporoča za ogled svojih razstavnih izdelkov na **„Gorenjskem sejmu".**

Tovarna gumijevih izdelkov

Sava

Kranj

pošilja ob

Dnevu vstaje

vsem delovnim kolektivom Slovenije borbene in plamteče pozdrave.

Delovni kolektiv

TOVARNE VERIG LESCE

se pridružuje čestitkam za **DAN VSTAJE** z željo, da bi sleherni član naše socialistične skupnosti čimveč prispeval k izgradnji domovine

Lesno industrijsko podjetje BLED

s svojimi obrati čestita k **DNEVU VSTAJE**

Svojim odjemalcem in dobaviteljem iskreno čestita k DNEVU VSTAJE, delovni kolektiv

Tovarna pletenin in nogavic Lesce

Delovni kolektiv

ŽITO

podružnica KRANJ

pošilja za **DAN VSTAJE** iskrene čestitke vsem delovnim ljudem

Mestno podjetje

Plesk KAMNIK

čestita vsem delovnim kolektivom k prazniku — **DNEVA VSTAJE**

MESTNA KLAVNICA KRANJ

čestita k DNEVU VSTAJE vsem odjemalcem in dobaviteljem ter vsemu delovnemu ljudstvu

Vsem cenjenim obiskovalcem iskreno čestita k **DNEVU VSTAJE**

Mestni kino Kamnik

Jakob Novak
mizarstvo
Medvode 21

čestita k Dnevu vstaje

DELOVNI KOLEKTIV

PAPIRNICE Količevo

čestita vsem borcem NOB in delovnim kolektivom ob priliki DNEVA VSTAJE z željo, da bi čimuspešnejše izpolnjevali svoje naloge pri socialistični graditvi

Svojim gostom in odjemalcem ter vsemu delovnemu ljudstvu čestita za **DAN VSTAJE**

Slaščičarna - kavarna Kranj

in se priporoča za obisk

DELOVNI KOLEKTIV

PEKARNE KRANJ

čestita k DNEVU VSTAJE vsem potrošnikom z najboljšimi željami za procvit naše domovine

Delovni kolektiv

LESNO INDUSTRIJSKEGA PODJETJA KRANJ

s svojimi obrati Tržič, Škofja Loka, Preddvor čestita vsem delovnim kolektivom k borbenemu prazniku naše republike

„DNEVU VSTAJE“

LESNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

Jelovica

ŠKOFJA LOKA

se ob DNEVU VSTAJE
klanja spominu
vseh vojnih žrtev in
hkrati želi svojemu in vsem
delovnim kolektivom ter na-
prednim ljudem novih delovnih
zmag pri graditvi socializma

★

Mlinsko podjetje

Škofja Loka - Trata

čestita vsemu delovnemu ljudstvu za **DAN VSTAJE**

Kmetijska zadruga

Trata - Kolodvor

poziva ob 12. obletnici vstaje slovenskega ljudstva svoje člane k še večji delavnosti za procvit zadruge. — Obiskujte našo trgovino, ki vas postreže z vsem, kar potrebujete.

Remontno obrtno podjetje

Škofja Loka

čestita vsemu delovnemu ljudstvu k **Prazniku vstaje**

DELOVNI KOLEKTIV

PROJEKT - KRANJ

čestita k **DNEVU VSTAJE** vsem množičnim organizacijam in delovnim kolektivom Slovenije

---

DELOVNI KOLEKTIV

Gorenjske predilnice

Škofja Loka

iskreno čestita ob **Dnevu vstaje** vsem delovnim ljudem, zlasti delovnim kolektivom tekstilne industrije LRS z željo, da čimveč prispevajo k socialistični graditvi naše domovine.

★

TOVARNA KLOBUKOV

„ŠEŠIR“

Škofja Loka

čestita delovnemu ljudstvu

k Dnevu vstaje

in mu želi tudi v bodoče
mnogo uspehov pri gra-
ditvi socializma

★

Okrajna zadružna zveza Kranj

pošilja vsem zadružnikom ob D N E V U V S T A J E slovenskega ljudstva borbene pozdrave.

TRGOVSKO PODJETJE

„Loka“

NA MALO IN VELIKO

Škofja Loka

čestita ob DNEVU VSTAJE svojim odjemalcem in se jim priporoča. V naših poslovalnicah vam nudimo blago vseh vrst. — Cene zmerne!

Postrežba solidna!